

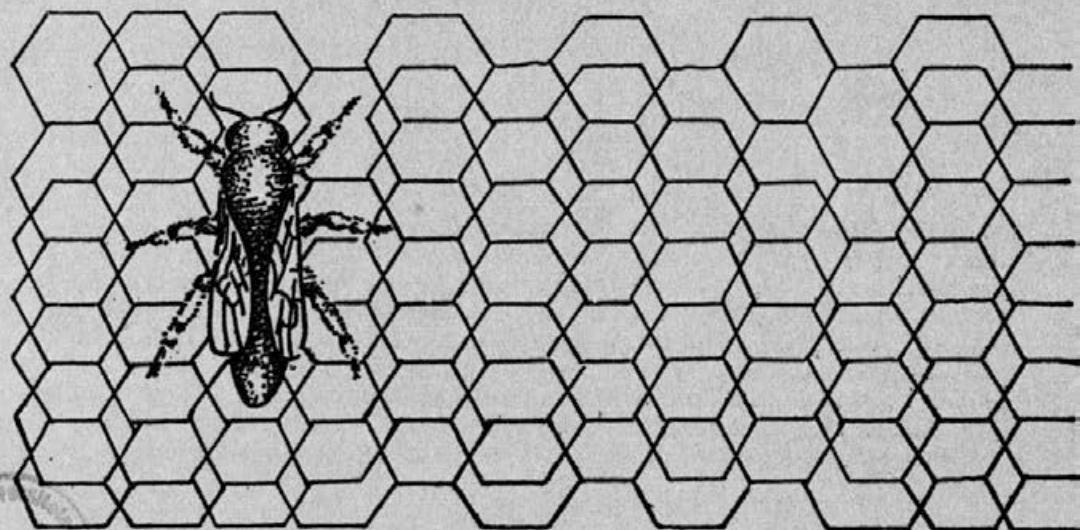
leto LXXIV

št. 6

1972

slovenski čebelar

VSEBINA

Brezar: Čebelarjeva opravila v juniju	161
Valentin Benedičič: Poročilo na rednem letnem občnem zboru ZČDS dne 9. aprila 1972	166
Prof. F. Cimerman: Izmenjavanje in dodajanje matic	175
Lojze Kastelic: Tehnologija čebelarjenja v naklad- nem panju	178
Ivan Rak: O preseljevanju družin iz AŽ panjev v nakladne	180
Dr. Jože Rihar: Misli k zveznemu posvetovanju o stanju, problemih in ukrepih za izboljšanje čebelarstva	182
Vabilo na P. P. Glavarja tabor slovenskih čebe- larjev	184
Pesmi za himno slovenskih čebelarjev	187

NOVICE IZ ČEBELARSKEGA SVETA

Iz moskovskih razprav

IZ DRUŠTVENEGA ŽIVLJENJA

Pričeli smo z gradnjo Čebelarskega izobraževalne-
ga centra

OSMRTNICE

List izhaja vsakega 1. v mesecu. Člani, ki plačujejo letno članarino 30,00 din, ga prejmejo zastonj. Izdaja ga Zveza Čebelarskih društev za Slovenijo v Ljubljani, Cankarjeva cesta 3/II, tiska Tiskarna PTT v Ljubljani. Ureja uredniški odbor: France Guna, Alojzij Kastelic, Ludvik Klun, Martin Mencej, Boris Modrijan, Jožko Slander. Glavni urednik: Martin Mencej, odgovorni urednik: Boris Modrijan. Letna naročnina za nečlane 35,00 din, za inozemstvo 40,00 din. Posamezna številka na 32 straneh stane 3,00 din. Odpovedi med letom ne upoštevamo. Kdor plačuje članarino v obrokih, se s prvim obrokom zaveže, da jo bo do konca leta v celoti poravnal. To velja tudi za naročnino. Številka žiro računa pri SDK v Ljubljani,

Miklošičeva cesta, 501-8-268/1. Telefonska številka uprave ZČDS in SČ 20-208.

Čeprav večkrat nezaželen, je roj vedno posebno doživetje za čebelarja Foto: Janez Skok

ČEBELARJEVA OPRAVILA V JUNIJU

Brezar

Prva runda našega čebelarjenja v letošnjem letu je za nami: družine imamo na višku, tudi prve čebre medu smo že napolnili. Čebele so pripravljene za nove naloge. Ob pokošenih travnikih bo njihova vnema sicer nekoliko popustila, vendar, če jih pri točenju ne bomo preveč obrali in če bo količjak bere v naravi ali pa v pitalniku, bomo zlahka dosegli načrtovano povečanje našega čebelarstva z novimi družinami. Napočil je najugodnejši čas za naravne ali umetne roje, vzrejo in obnovo matic ter pripravo družin na naslednji pridelovalni cikel, ki lahko pričakujemo v kostanjevi, lipovi

hojevi ali pa kaki drugi paši, katera nastopi proti koncu tega meseca.

V tem času bomo pri družinah zlahka našli poljubno število kvalitetnih matičnikov. Izkoristimo jih za narejanje umetnih rojev, rezervnih družin, prašilčkov, nukleusov ipd. Mnogi čebelarji dajejo še vedno prednost — in nekatere nedvomno tudi imajo — naravnim rojem. V tem času, tj. po prvi paši si jih lahko brez večje škode privoščimo, če so seveda tudi čebele za to. Ob pravilni negi si bosta tako roj, kakor tudi izrojenec toliko opomogla, da bosta že lahko v precejšnji meri izkoristila naslednjo pašo,

med katero si bosta nabrala dovolj moči, da bosta postala enakopravna, se pravi, enako močna z ostalimi družinami.

Tudi tokrat ne bi obširneje govoril o rojenju in narejanju rojev pri Žnideršičevem panju. Bom rajši obširnejši pri nakladnem panju! Še prej pa nekaj drugih, splošnih napotkov.

Menda ga ni med nami čebelarja, ki ne bi našel med svojimi družinami izrojenca, preleganca ali kako drugo družino, katera je bila v plodišču dalj časa brez matice, ki ima cele sate nabite z zlatorumeno obnožino. Ko dobi taka družina spet matico, postane tako nakopičena obnožina zelo resna ovira za pravilno širjenje zalege in s tem v zvezi pravilno formiranje gnezda. Zato ven s takimi sati, na njihovo mesto pa prazne, izgrajene sate! Obnožinske sate lahko shranimo za poznejšo uporabo, ali pa izkopljemo iz njih cvetni prah, katerega nam ne bo težko vnovčiti. Kdor bi rad pridelal kaj več cvetnega prahu, lahko tik pred pričetkom kostenjeve paše »obrez-matiči«¹ družine na ta način, da jim za nekaj časa (kak teden) odvzame matico ter ji omeji prostor za zaleganje na nekaj satih v medišču, kamor jo prestavi za ta čas. Medtem se bo v plodišču zalega polegala, čebele pa bodo izležene sate v najkrajšem času zanosile s prvovrstnim kostenjevim cvetnim prahom. Po končani paši sate s cvetnim prahom odvzamemo, matico z zalego pa vrnemo v plodišče.

Tudi v juniju pridelamo lahko marsikak gram matičnega mlečka brez škode. Le malo prizadevnosti in iznajdljivosti je treba.

Največ pa v tem mesecu verjetno grešijo pridelovalci medu. Medtem ko je v maju in v začetku junija kolikor toliko izdatno medenje skoraj povsod, se podoba v juniju bistveno spremeni. Mnogi čebelarji ob pokošenih nižinskih travnikih nemočno čakajo z nabitimi panji kostenj, medtem ko se njih teža na tehtnici iz dneva v dan manjša. Če jih potem še kostenj izneveri, postane podoba nji-

hovega čebelarjenja kaj klavrna. Zato naj nam v tem mesecu ne bo žal ne truda ne časa, da poiščemo svojim ljubljencem morda res bolj skromne in lokalno omejene vire medenja, ter jih tja prepeljemo. Verjetno bomo take vire našli prav v bližini, komaj nekaj 10 km oddaljene. Posebno izdatno nam v tem času lahko zamedijo hoja ali višinska smreka! Medtem ko so nižinski travniki že pokošeni, nudijo planinske livade čebelarjem še mnogo bere, posebno če je vreme bolj deževno. V Beli krajini in na Krškem polju bodimo pozorni na hrast! Včasih so gorenjski čebelarji masovno vozili na Jelovico in druge visokogorske planote in doline. Redko so ostali brez točenja! Prav tako so bile Mozirske planine in Pohorje veliko upanje štajerskim čebelarjem. Nekateri pa so po akaciji raje ostali v bližini žitnih polj, s katerih so nemalokrat točili zamolklo zeleni med od grahovice. Žal se je na Kočevskem medved toliko razpasel, da ne morem svetovati izkoriščanja izredno bogatih livadskih in gozdnih pasišč v okolici Kočevja, kjer je bilo čebelarjenje že od nekdaj izredno donosno. ltd. ltd. Skratka: iskanje medenih virov naj nam postane stalna praksa pri našem čebelarjenju! Kolikor nam bo, nam bo nudila toliko veselja, da se ji pozneje ne bomo odrekli!

Vrnimo se k nakladnemu panju. V zadnji številki smo se seznanili s tem, kako v nakladnem panju dosežemo primerno moč, tj. živalnost, pri kateri nam družine najbolje izkoristijo prve izdatnejše paše. Zdaj ko so te v glavnem za nami, ne bo odveč, če se malo obširneje razpišem o tem, kako povečati naše število družin v nakladnih panjih.

Seveda si lahko tudi pri nakladnem panju privoščimo naravne roje, vendar se spričo izrednih možnosti, ki jih ima za narejanje umetnih rojev tako pri družinah, katere že sede na roj, kakor tudi ostalih plemenjakih, res ne izplača čakati nanje in jih loviti po drevju. Bolje bo, da se za povečanje števila čebelnih

družin v nakladnikih poslužimo enega od navedenih načinov umetnih rojev:

I. način: plemenjak zaseda dve nakladi (14—18 satov zalege)!

Družino enostavno razdelimo na dva približno enaka dela na ta način, da odvezamo plemenjaku gornjo naklado z vso vsebino, ji dodamo podnico, notranji pokrov in streho ter postavimo na novo mesto. Kolikor pa ima spodnja naklada več zaprte zalege, je bolje njo postaviti na novo mesto, gornjo pa pustiti na starem mestu. (Še bolje je delo opraviti zvečer, ko so nabiralke doma in eno naklado odpeljati v drug, vsaj pet km oddaljen kraj). Čez kak dan ugotovimo, v kateri nakladi je matica. Tisti, ki je nima, dodamo bodisi drugo matico, bodisi zrel matičnik, ali pa počakamo, da si novo matico sam vzredi. Družini v preneseni nakladi je potreba nekaj dni dodajati malo vode! Skica I.

II. način: plemenjak prav tako zaseda dve nakladi.

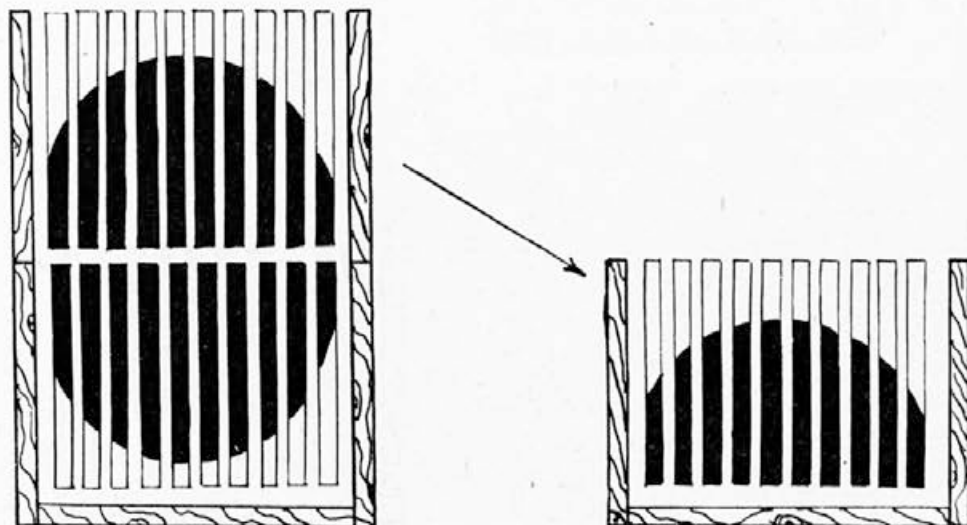
Poiščimo matico ter jo z okvirjem, na katerem se trenutno nahaja, prenesemo v sredino praznega panja, katerega smo predhodno pripravili. Ostali prostor v panju napolnimo s praznim, izgra-

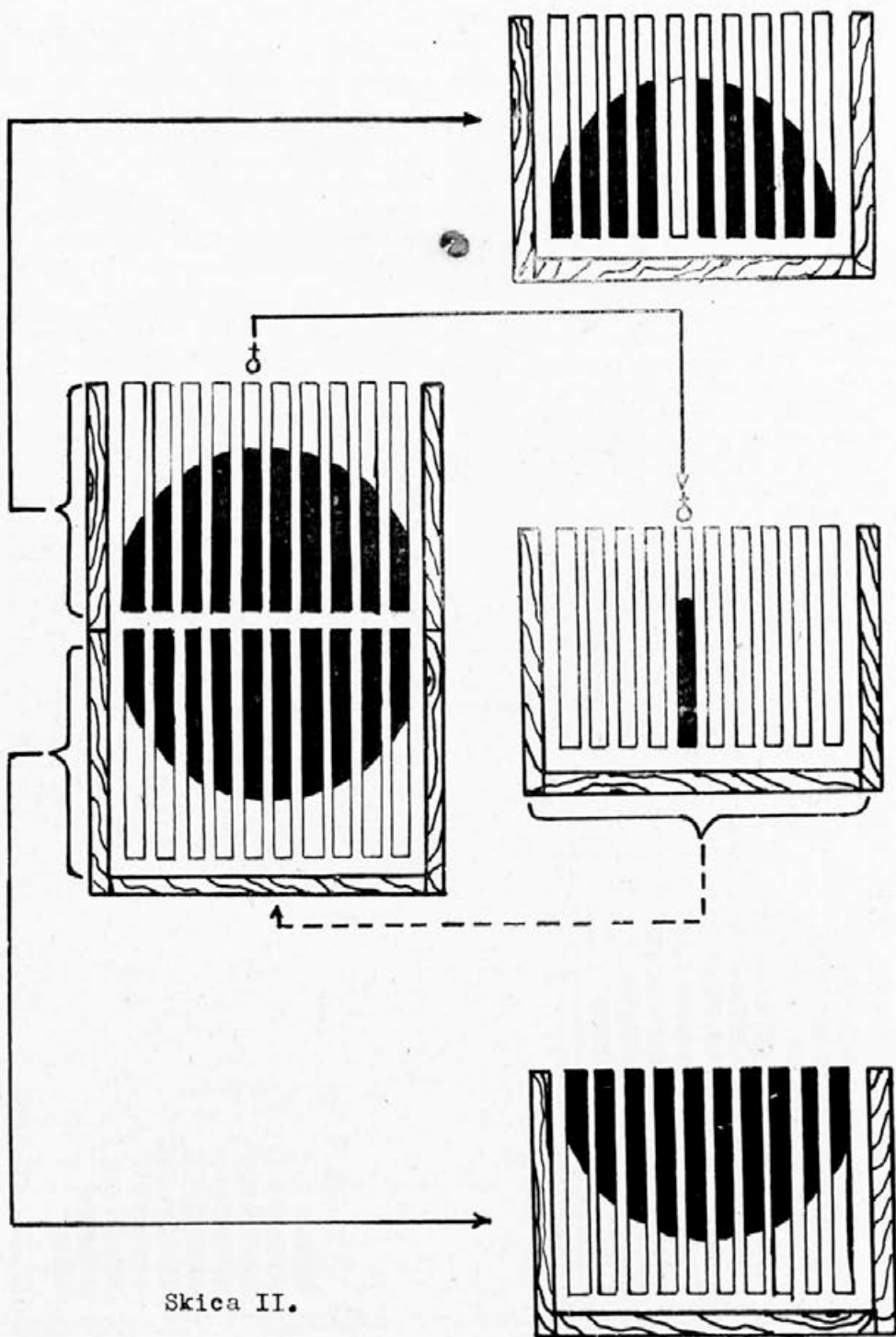
jenim satjem. Tako pripravljen panj — z eno naklado seveda — postavimo na mesto, kjer je stal prej plemenjak, tako da se bodo vanj sprašile vse čebele nabiralke. Plemenjak z zalego razdelimo po načinu I. na dva dela, ter oba postavimo na novo mesto. Tam jima lahko dodamo matico ali matičnika, ali pa ju pustimo, da si sama vzredita matico, ter nekaj časa dodajamo malo vode. Skica II.

III. način: plemenjak v dveh nakladah se pripravlja na roj — (ima že matičnike).

Desko, ki je približno tako široka kot panj, namestimo pred panj tako, da bo ležal en konec na zemlji, drugi pa se bo vzpenjal proti žrelu panja do oddaljenosti od brade 10 cm. Na to desko ometemo zatem vse čebele iz panja z matico vred. Čebele se bodo po njej pomikale proti žrelu. Nabiralke bodo razdaljo 10 cm, katera jih loči od brade, preletele in se sprašile v panj, mlade čebele, matica in rojilne čebele pa se bodo zbrale pod desko v velik roj, s katerim ravnamo enako kot z naravnim rojem, tj. ogrebemo ga v panj, ki je opremljen s satnicami. Skica III.

Skica I.

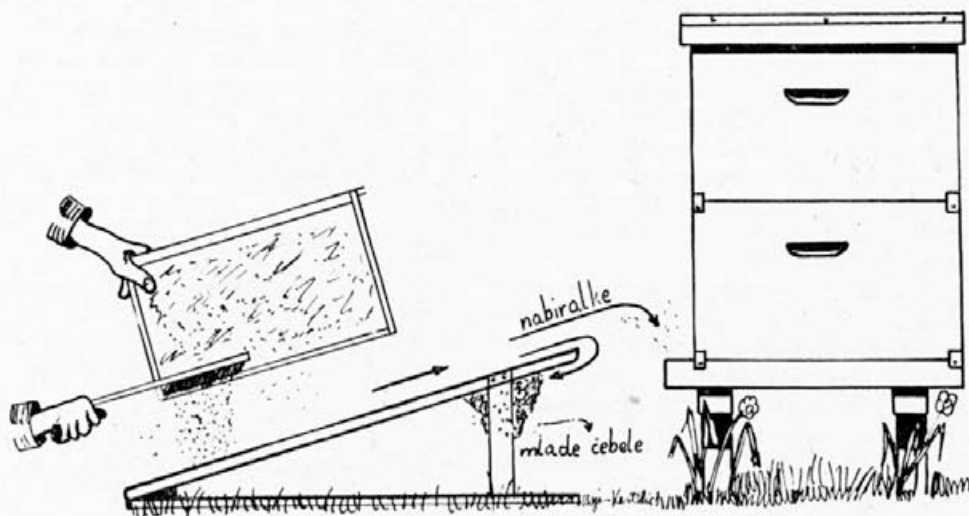
Skica II.

IV. način: plemenjak v dveh nakladah, prav tako v rojilnem razpoloženju.

Panj s plemenjakom prestavimo na novo mesto, na njegovo pa namestimo visečo smrekovo vejo na primernih količih v obliki tronožca. Pod vejo ometemo zatem kaki dve tretjini čebel iz plemenjaka skupaj z matico. Ometene čebele se zberejo na veji, katera mora

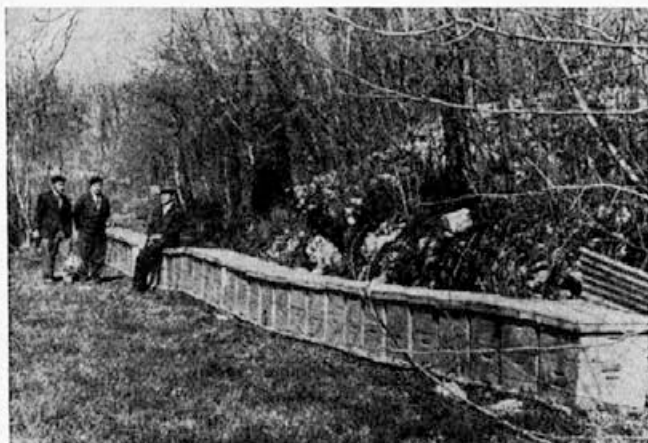
viseti do tal, v roj, s katerim prav tako ravnamo kot z naravnim rojem.

Umetne roje v nakladnih panjih je možno narejati še na več drugih načinov oz. drugih različkov navedenih načinov, vendar naj naštetih zadostujejo. Da bodo roji sposobni za prezimljenje v nakladnem panju, moramo narediti dovolj močne in najkasneje do sredine junija, tj. pred koštanjevo pašo.

Skica III.

Stojišče nakladnih panjev
v Slov. Primorju
Foto: inž. L. Klun

POROČILO

Valentina Benedičiča, predsednika ZČDS na rednem letnem občnem zboru ZČDS dne 9. aprila 1972.

V preteklem letu je bilo medenje med najslabšimi v zadnjih desetletjih. Le redki so bili čebelarji, ki čebelarijo na stalnem mestu, da so tudi kaj točili. Vsi pa so morali jeseni seči globoko v žep, da so mogli preskrbeti čebele z zadostno zimsko zalogo. Medu je bilo torej malo. Zato pa je bilo po njem več povpraševanja in se mu je dvignila cena. Čebelarji so se tako lahko sami prepričali, kako deluje zakon ponudbe in povpraševanja na nihanje cen. Čebele torej v pretečenem letu na splošno niso zaposile čebelarjev s točenjem. Zato pa so imeli več časa za razmišljanje o našem čebelarstvu. Pri tem so kaj lahko ugotovili, da se nabira okrog našega čebelarstva vedno več perečih problemov. Ti problemi so deloma posledica velikega časa v katerem živimo, še posebej pa so odraz naših domačih razmer. Zato jim moramo posvetiti več pozornosti, se o njih dodobra porazgovoriti in skupaj z odločujočimi dejavniki naše družbe poiskati ustrezno rešitev za boljši napredek.

Še preden pa bom govoril o problemih, naj na kratko poročam, da smo delovni program za preteklo leto skladno s finančnim načrtom v redu opravili. Izostali so le trije tečaji za opazovalce gozdnega medenja, to pa zato, ker smo dali prednost tečajem za čebelarske preglednike, katerih število šest smo zvišali po predvidenem programu na sedem. Tečaji za čebelarske preglednike imajo namreč prednost pred drugimi tečaji, ker so čebelarski pregledniki neke vrste podaljšana uradna roka veterinarske in kmetijske inšpekcije in je bilo zato treba prejeta družbena sredstva uporabiti prvenstveno za ta namen.

Naj začnem z obravnavanjem problemov.

Na prvo mesto bomo dali izobraževanje.

Za uvod v obravnavo o izobraževanju čebelarjev naj najprej ugotovimo, da je čebelarstvo kmetijska stroka, dalje, da je bilo, žal do pred kratkim kmetijstvo tista gospodarska panoga, kateri je družba posvečala najmanj pozornosti in končno, da se nahaja čebelarstvo na repu kmetijske panoge. S tem pa nikakor nočem reči, da naj se čebelarstvo, ki se nahaja na zadnjem mestu za drugimi kmetijskimi strokami, zdaj prestavi na prvo mesto. Mnenja sem le, da naj se posveča vsem kmetijskim strokam ustrežna pozornost, ker je njihov razvoj v medsebojni odvisnosti. Zaradi neskladnega razvoja posameznih strok namreč kaj lahko nastanejo škodljive motnje v razvoju tudi drugih kmetijskih strok.

Predvsem si moramo biti na jasnem, da brez znanja ne more biti napredka v nobeni dejavnosti, torej tudi ne v čebelarski. Geslo »Širjenje znanja in uporabe znanja« je danes tudi pri nas vesplošno in ga moramo uveljavljati tudi v čebelarstvu. V ta namen se trošijo znatna sredstva, žal, ne tudi za čebelarstvo. To geslo naj nam bo za vodilo v našem prizadevanju, kako bi najbolje rešili ta problem.

Po zadnji vojni so se razmere v svetu bistveno spremenile. Dosežki znanosti in tehnike se vrstijo z bliskovito naglico in so zavzeli že tako razsežnost, kakršne človeštvo ni nikoli slutilo. Poleg tega je postal svet zaradi dosežkov v prometnih in obveščevalnih sredstvih majhen. Dežele se zato med seboj vedno bolj zbližujejo in povezujejo na vseh mogočih delovnih področjih. Pa se povrnimo nazaj k čebelarstvu. Naša dežela z zaostalim čebelarstvom meji vsepovsod na dežele z naprednim čebelar-

stvom. Te dežele se ne glede na družbeno ureditev razlikujejo od naše tudi v tem, da niso zanemarile čebelarstva. Zato pa imajo v čebelarstvu temu primerne lepe uspehe in tudi dohodke, pa naj si je to v Bolgariji, Romuniji, Madžarski, Avstriji, Češkoslovaški, ZR Nemčiji itn. Čebelarstvu so v teh deželah na voljo čebelarske šole, inštituti z bogato tradicijo, potovalni učitelji itn. Zagotovljena mu je tudi materialna osnova.

Naj navedem za primer samo nekaj podatkov, v kakšnih družbenih pogojih se razvija **čebelarstvo na Madžarskem**. Podatki so povzeti iz leta 1969.

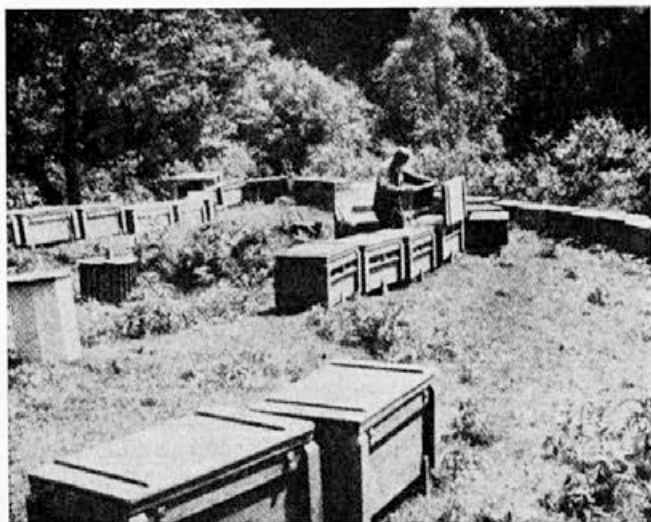
V prvi polovici preteklega stoletja so posadili na večjih površinah akacijo s ciljem, da bi zadržala zemljo pred odnašanjem po vetru. Zdaj je vsega okrog 270.000 ha akacijevih gozdov, ki dajejo čebelam bogato pašo, in sicer v treh zaporednih časovnih etapah po 6 do 8 dni, počenši na jugu, nato v srednjem in nazadnje v severnem delu Madžarske. Pri intenzivnem prevažanju traja torej paša na akaciji 18 do 20 dni. Prevaževalci čebelarijo v velikih Boczonadijevih panjih s po 24 velikimi satniki. Te panje je začel izdelovati na Madžarskem leta 1913 znameniti Boczonadi Szabo. Deželna zveza čebelarskih zadrug daje letno redno v promet 8 do 10.000 novih panjev te vrste tako, da je zdaj od vseh panjev v prometu že 2/3 panjev te vrste. Leta 1938 je bilo na Madžarskem okrog 350.000 čebelnih družin s povprečnim donosom 4 kg na panj; danes je že blizu 600.000 panjev s povprečnim donosom po ca. 16 kg. Kakšen napredek! Čebelarski inštitut Gödöllő obvešča po radiju začetek in konec cvetenja akacije, ki je edina glavna paša. Prevozna podjetja nudijo pri prevažanju 40 % popusta. Če prodajo čebelarji med pogodbeno deželnim zadrugam, dobijo povrnjenih še nadaljnjih 40 % prevoznih stroškov. Obvezno je treba prijavljati naslednje čebelje bolezni: hudo in pohlevno gnilobo čebelje zalege ter

pršičavost. Vse preiskave čebelnih bolezni so brezplačne. Pršičavost zdravijo s folbeksom. Veterinarska služba si zelo prizadeva, da ne bi zaradi zatiranja pršičavosti trpelo prevažanje čebel na edino glavno pašo na akaciji. Za čebele, ki so obolele za hudo gnilobo čebelje zalege ali za pršičavostjo in so bile po nalogu veterinarske službe uničene, dobi čebelar od države izplačano odškodnino v višini 75 % vrednosti uničenih čebelnih družin. Gozdarski inštitut raziskuje pozno cvetoče akacije ter po akaciji cvetoče drevje in grmičevje, da bi podaljšali paše. Pod vodstvom državne čebelarske centrale izdelujeta dve podjetji medenjake. Letno jih izdelata skupaj 600 do 700 ton. Med odkupujejo deželne zadruge. Prevezemalci kontrolirajo med pri odkupu glede na količino vode z rafraktometrom. Večje količine akacijevga medu prodajajo na Japonsko. Naj dodam še to, da na Madžarskem niso maksimirane cene samo za kmetijske pridelke, temveč tudi za industrijsko blago in da zato čebelar vedno ve, koliko in kakšnega industrijskega blaga bo lahko kupil za prodani med.

Glede na značilne spremembe v razvoju dosežkov na področju znanosti in tehnike ter velikih možnosti mednarodnega sodelovanja se postavlja pred nas nujno vprašanje, kakšen način izobraževanja čebelarjev, ki bi bil poceni in hkrati učinkovit, bi najbolje ustrezal današnjemu času; ali pa bi morda lahko še dalje ustrezal dosednji klasični način izobraževanja prek čebelarskih predavateljev? Zadnji naši čebelarski predavatelji so napravili izpit pred posebno komisijo leta 1934. Večina teh predavateljev je že v pokoju. Pomladka v predavalnem kadru na splošno skoraj ni in tudi nič ne kaže, da bi jih mogli vzgajati. Bolj kot kdajkoli prej je potrebna danes našemu čebelarstvu lastna, našim razmeram ustrezno urejena izobraževalna ustanova, ki mora biti sposobna povezovati se s sorodnimi strokovnimi institucijami doma in v zunanjem svetu,

sprejemati od njih nove dosežke ter jih posredovati našim čebelarjem na različnih tečajih, na poljuden način in z uporabo nazornih učnih pripomočkov. Le taka izobraževalna ustanova, katero naj

Republiška konferenca SZDL — sekcija za družbeno ekonomska vprašanja kmetijstva in vasi. Iz nam povsem nerazumljivih razlogov pa je konec leta 1969, ko naj bi nam bil kredit pri komiteju IS

Nepregledne površine akacije na Madžarskem, kjer nosijo čebele obilno medicino v velike Boczonadijeve panje

bi vodil dipl. biolog, bi mogla uspešno koristiti široko izobraževalno mrežo Mednarodne zveze čebelarских združenj — Apimondije. To izobraževalno mrežo sestavlja ta čas 5 stalnih strokovnih komisij v okviru katerih dela 20 specialnih delovnih skupin z okroglo 125 znanstveniki in strokovnjaki. Tudi večina čebelarских inštitutov je včlanjenih neposredno v Apimondijo. Posebna ugodnost za tako našo izobraževalno ustanovo, kateri smo dali zaradi načina njenega dela ime Čebelarški izobraževalni center (ČIC) je ta, da je mednarodna izobraževalna mreža najbolj gosta v naši neposredni bližini v Srednji Evropi. Poleg tega kažejo zadnji čas čebelarji v tem predelu Evrope spet veliko zanimanje za našo sivko.

Za gradnjo ČIC imamo že primerno zemljišče.

Vse je kazalo, da bi začeli zidati že leta 1970. Pri prizadevanjih, da bi dobili ugoden kredit v višini 75 milijonov S dinarjev, nam je zelo pomagala

za kmetijstvo in gozdarstvo iz naslova sadjarstvo dokončno zagotovljen, vse skupaj padlo v vodo. S tem je bila povzročena našemu čebelarstvu velika škoda, tako zaradi razvrednotenja že zbranih sredstev, kakor tudi zaradi odmika nadaljnega reševanja problema izobraževanja za nedoločen čas. Kot formalni vzrok za odklonitev kredita naj bi bil ta, da se čebelarstvo lahko uspešno poučuje skupaj z drugimi kmetijskimi strokami. Pravi vzrok za odklonitev pa je bil dejansko osebne narave, in sicer zavoljo **nenaklonjenosti oseb naši čebelarški organizaciji, ki šteje okrog 7.000 članov.** Prav je, da o teh stvareh spregovorimo odkrito, ker prikrivanje dejstev lahko še naprej prinaša škodo pri reševanju tega problema. Če ni do zdaj na svetu še nihče prišel do takega odkritja, da se čebelarstvo s svojimi številnimi specialnostmi lahko uspešno poučuje skupaj z drugimi kmetijskimi strokami, se verjetno tudi pri nas ne bo našel noben tak novator. Rezultat takih

nasprotujočih si stališč pa je, da nimamo danes niti enega niti drugega načina izobraževanja. Stari način odмира, novega pa še nismo začeli ustvarjati. Pri tem naj poudarim še, da trpi naša skupnost zaradi tega veliko škodo, veliko večjo, kot pa bi bil izdelek v višini zaprosenega kredita. Neizkoriščene namreč ostajajo velike množine medicīne in mane. Saj smo po stopnji znanja in uporabe sodobnih pripomočkov v čebelarstvu, žal, med zadnjimi v Evropi, čeprav smo bili že v 18. stoletju med prvimi. Lahko pa trdim, da imamo izredne čebelarске talente, ki nam jih zunanaravnost zavidajo, žal pa so ti talenti zakopani, ker nimajo možnosti, da bi se razvili. Ne bom govoril o ponesrečeni povojni čebelarški politiki. Saj je le še v preveč živem spominu. Povem naj le, da če bi bila ta politika prava in pravična, bi lahko že z lastnimi sredstvi zgradili ČIC. Danes pa je gradnja ČIC še bolj nujna tudi zato, ker je zgradilo podjetje Medex velik tako imenovani proizvodni magacin s 3.000 m² obratnih prostorov z visoko avtomatiziranim obratovanjem. Ta magacin ima zmogljivost uskladiščenja 1.000 ton medu in 200.000 l medice; ogrevalne komore pa sprejmejo hkrati 30 ton medu. Slovenija lahko da pri današnji razvojni stopnji čebelarstva v ta magacin pri povprečnih letinah 7 kg medu na panj, ca. 600 ton medu; ob hojevih letinah pa sorazmerno več.

S povečanjem znanja in njegove uporabe, ter zlasti z intenzivnejšim prevažanjem, seveda pri ustrežnejših pogojih

kakor so danes, bi lahko zvišali v nekaj letih povprečni pridelek na okrog 15 kg na panj, skupaj torej nekaj nad 1.300 ton in bi lahko vsaj enkrat v letu napolnili naši čebelarji ves skladiščni prostor. Svet zahteva danes sortiran med, zahteva tudi že cvetni pelod. Komaj se je začelo nabiranje cvetnega peloda, že kažejo raziskave potrebo po nabiranju sortnega peloda. Današnji delovni človek zlasti v industrijsko razvitih deželah potrebuje vedno več poživil in zdravil iz naravnih virov in ravno čebele prinašajo z medicīno in s cvetnim pelodom najplemenitejše naravne sestavine za različna poživila. Za pridobivanje in shranjevanje teh pridelkov so potrebni posebni pripomočki in posebna tehnologija. Kdo naj to posreduje našim čebelarjem? Zato je skrajni čas, da se zganejo tudi pristojni upravni in družbeni dejavniki, da skupaj z nami proučijo, kaj zmore naša organizacija, kaj vse jo ovira pri njenem delu in kakšno pomoč skupnosti potrebuje. Pred nami je leto 1973 in z njim 200. obletnica smrti Antona Janše, našega rojaka in prvega čebelarškega učitelja na Dunaju. Če v tem letu ne bomo odprli lastne izobraževalne ustanove, jo pač še dolgo ne bomo imeli. Gotovo pa bo kmalu nastopil čas, ko se bo naša javnost vprašala, kje so vzroki, da je naše čebelarstvo tako odpovedalo? Zato moramo letos napeti vse sile in začeti z gradnjo ČIC.

Prehajam na drugi važni problem, to je na:

Prevažanje čebel na razne paše

V naprednih deželah podpirajo in pospešujejo prevažanje čebel na pašo. Z nekontroliranim prevažanjem pa se lahko širijo čebelne bolezni, zlasti huda gniloba čebelje zalege in pršičavost. Zato mora vsak prevaževalec dati zimske mrtvice v laboratorijski pregled na pr-

šičavost; kratko pred odvozom čebel na pašo pa mora pregledati njegove čebele še krajevni čebelarški preglednik na hudo gnilobo čebelje zalege. V negativnem primeru, če ni ugotovljena nobena od navedenih bolezni, da pristojni občinski veterinarski inšpektor potrdilo, da

so čebele zdrave. To potrdilo spremlja čebele skozi vse leto pri prevažanju od odvoza iz domačega čebelnjaka do povratka. Najbolj zanesljivo je namreč mogoče ugotoviti bolezní odraslih čebel ravno na zimskih mrtvicah. Zelo smiselno je uredila promet s čebelami in veljavnost potrdila o zdravstvenem stanju čebel veterinarska služba v SR Hrvatski:

»Zdravstveno potrdilo velja za tekočo čebelarstvo sezono (od odzumljenja do uzumljenja) in velja za vso SFR Jugoslavijo. Potrdilo izgubi veljavnost, če se v kraju, kjer se nahajajo čebele, pojavi nalezljiva bolezen čebel. Čebelarji se morajo tedaj ravnati po predpisih, ki jih za take primere predvideva zakon.

Vsak veterinarski inšpektor ali pooblaščen preglednik čebel ima pravico, da zahteva od čebelarja-prevaževalca zdravstveno potrdilo. Zato je treba pustiti potrdilo pri osebi, na katere zemljišču so postavljene čebele.

Čebelarji iz drugih republik, ki pripeljejo čebele na pašo v območje SR Hrvatske, morajo imeti zdravstveno potrdilo in se ravnati po zgoraj navedenih navodilih.«

Slovenija velja, vsaj v jugoslovanskem merilu, za napredno deželo. Če pa pogledamo, kako aplicirajo nekateri občinski veterinarski inšpektorji na čebele določbe VI. poglavja Temelnjega zakona o ukrepih za pospeševanje živinoreje in o zdravstvenem varstvu živine (Ur. list SFRJ, 16-339/1965), potem se resno vprašamo, če je kaj takega mogoče v naši »napredni« deželi? Nekateri občinski veterinarski inšpektorji namreč zahtevajo pregled čebel tudi pri nakladanju in razkladanju ter razkuženje prevoznih sredstev pred nakladanjem in po razkladanju, kakor če bi šlo za pregled in razkuženje prevoznih sredstev parkljarjev ali kopitarjev. Pregled čebel pri nakladanju in razkladanju pa je povsem nesmiseln, ker se bolezní odraslih čebel morejo ugotavljati le laboratorijsko. Pregled je zaradi razdraženosti čebel tu-

di sploh nemogoč, ter bi vsak tak poseg povzročil škodo, ker bi se čebele razletele. Enako je povsem odveč vsako razkuževanje prevoznih sredstev, ker čebele z njimi sploh ne pridejo v stik. Zaradi neupoštevanja teh zahtev je bilo že nekaj čebelarjev tudi kaznovanih z denarno kaznijo. Seveda so se čebelarji pritožili.

Naj pojasnim, da se kaj takega dogaja samo pri nas. Poizvedovali smo v drugih republikah in tudi zunaj državnih meja; toda nikjer ne poznajo take veterinarske prakse. Zaradi teh nevednosti smo se obrnili sicer brezuspešno najprej na republiško veterinarsko inšpekcijo in nato še na zvezni sekretariat za gospodarstvo. Končno smo se obrnili še na Republiški sekretariat za zakonodajo. Ta nas je po proučitvi zadeve obvestil, da je dosledno izvajanje določb VI. pogl. cit. zakona za zdravstveno kontrolo čebel praktično nemogoče, da pa je treba vendarle to kontrolo na ustrezen, specifičnim pogojem odgovarjajoč način zagotoviti; dalje da bi bilo zato potrebno sprožiti postopek za spremembo oz. dopolnitev navedenega temeljnega zakona, ali pa po pooblastilu republiškega zakona izdati ustrezen predpis. O tem je bil obveščen tudi republiški sekretariat za gospodarstvo. Kljub temu pa je ostalo vse pri starem. Vsiljuje se nam vprašanje, kdo je pristojen sprožiti postopek za spremembo zakona, ali naša organizacija, ali republiška veterinarska uprava? Dalje, če je na dlani, da bi republiški sekretar za gospodarstvo — zdaj za kmetijstvo in gozdarstvo — lahko izdal ustrezen predpis, pri čemer bi naša organizacija prav rada sodelovala, kakor že pred leti, zakaj še ni dala do zdaj republiška veterinarska uprava takega predloga? Saj je akt republiškega sekretariata za zakonodajo datiran že od 2. 3. 1971. Za dobro zdravstveno varstvo »živine« pa je vsekakor bolje, da so zadevni predpisi jasni.

Zgodilo se je tudi, da so se nekateri veterinarski inšpektorji pri svojem delu sklicevali na stališče prof. dr. Iva Tomašeca iz Zagreba. Slovenski čebelarji bi bili zelo zadovoljni, če bi se naši veterinarji zgledovali po njem. V pojasnilo naj navedem dobesedno njegovo načelno stališče glede zatiranja čebelnih bolezni, ki ga je zastopal v zadevnem referatu na sestanku komisije za patologijo čebel pri Mednarodnemu uradu za epizootijo leta 1964 v Nizzi. V tem poročilu beremo med drugim: »V mnogih deželah obstajajo predpisi za zatiranje važnejših nalezljivih in zajedalskih bolezni. Ukrepi za zatiranje so bili ponekod zelo strogi in radikalni. Če pa kritično pregledamo rezultate, ki so bili doseženi s takimi ukrepi, ne moremo biti zadovoljni.« V nadaljevanju pravi, **da je zelo važno to, da predpisani ukrepi niso prestrogi, ker sicer povzročajo prikrivanje bolezni, kar je največji sovražnik uspešnega zatiranja. Ukrepi morajo biti taki, da jih lahko opravijo upravni organi in čebelarji.** Uničenje žarišča pride v poštev samo še pri ameriški gnilobi, zopara žarišča bolezni s sumljivim območjem v določenem polmeru pa le pri ameriški gnilobi in pršičavosti. Trajanje zapore pa se lahko skrajša v zvezi z učinkovitostjo uporabljenih zdravil. Tako prof. dr. Ivo Tomašec.

Povsod po svetu poudarjajo, da je tesno sodelovanje veterinarske službe in čebelarских organizacij pogoj za uspešno zatiranje čebelnih bolezni. Prof. dr. Stjepan Matuka iz Sarajeva je napisal o tem posebni prispevek »O potrebi sudjelovanja pčelarskih organizacija pri susbijanju ameriške gnjiloče« za posvetovanje o stanju čebelarstva dne 22. in 23. I. 1962 v Beogradu. Dejstva pri nas kažejo žal nasprotno, da se te zveze, ki so bile pred leti dobre, zadnji čas vedno bolj rahljajo. V zvezi s to problematiko nastopajo še nekatera druga vprašanja. Npr. omejitev prometa na cestah v turistični sezoni in prevažanje čebel. Čebelarji prevažajo namreč največ ponoči

in bi bilo mogoče marsikaj vskladiti. Republiška veterinarska uprava postavlja posebej vprašanje alimentiranja posebnega računa za zatiranje živalskih kužnih bolezni s strani čebelarjev. K temu vprašanju naj pojasnim, da nikjer v sosednih deželah nima med tako nizko ceno kot pri nas. Tudi o kakih premijah na med pri nas še nismo slišali; dalje naj pojasnim, da so bili naši organizaciji odvzete že leta 1954 vse dejavnosti, ki so ji nekdanj ustvarjale materialno bazo; dalje, da je naša Zveza izgubila del sredstev z nacionalizacijo premoženja, precejšnji del premoženja pa je izgubila tudi zaradi vpliva tretje pravne osebe pri predaji blaga ustanovljenemu podjetju Medex po znatno nižji ceni kot je bilo nabavljeno itn. Za oprave gospodarskih žužkocvetnih rastlin imajo v sosednih deželah na vzhodu in zahodu sestavljene že posebne tarife. Pri nas je dohodek te vrste le tu in tam in povsem izjemen. Neki pregovor pravi: »Če lok preveč napneš počí.« Pri nas ta lok že poka. Najboljši dokaz za to je, da se pri nas prevaža komaj še 5 % čebel na paše, medtem ko se jih prevaža v sosedni Avstriji 40 do 50 %, na Madžarskem pa je ta odstotek še znatno višji. Tudi pri nas se akumulirajo dohodki iz čebelarstva, vendar ne pri čebelarjih. Zato bi bilo treba iskati drugod vire za alimentiranje posebnega računa za zatiranje čebelnih bolezni. Republiška veterinarska uprava naj bi tedaj drugod sprožila to vprašanje. Hkrati se pojavlja že dolgo vprašanje, iz katere akumulacije naj se finansira pospeševanje čebelarstva? V opisanih razmerah se verjetno pri manj zavednih neorganiziranih čebelarjih tudi prikrivajo bolezni. Naši čebelarski pregledniki pa nimajo možnosti za pregledovanje čebel, ker ne dobijo zadevnega pooblastila. Prevažanje čebel na paše pa ni samo osnovni pogoj za večji pridelek medu, temveč je tudi važen dejavnik za preprečevanje bolezni. Dobra paša namreč hitro obrabi čebele, zalega se

poveča, dobro oskrbovana zalega pa da tudi močne čebele. Čim intenzivneje delajo čebele, tem manj sedijo skupaj od pomladi do jeseni, tem manj je možnosti za okuženje po pršicah in nosehi in tem bolj so družine zdrave. Zato je skrajni čas, da bi že enkrat sedli skupaj za mizo in se o teh stvareh temeljito pogovorili. Do zdaj so bili naši zadevni pismeni predlogi, da bi prišlo do takega sestanka, žal, brezuspešni. O pismenih ukrepih, ki jih daje republiška veterinarska uprava glede prometa čebel občin-skim veterinarskim inšpekcijam pa zadnja leta Zveza sploh ni obveščena in jih zato ne more posredovati čebelar-jem. Tako smo prisiljeni, da začnemo javno obravnavati ta problem.

Naj preidem k nadaljnjemu problemu k **Zakonu o čebelarstvu**.

Osnutek splošnega zveznega zakona o čebelarstvu je pripravila naša Zveza. O njem je razpravljala Zveza čebelar-skih organizacij Jugoslavije ter ga spre-menjenega in dopolnjenega predložila 1. decembra 1969 Zveznemu sekretariatu za gospodarstvo — pomočniku za kmetijski sektor. Predložiti bi bilo treba še teze k zakonu. Medtem so nastale v skupnosti jugoslovanskih narodov več-

je spremembe, ki so v veliki meri spre-menile tudi pristojnost zveznih in re-publiških teles. V zvezi s čebelarskim zakonom je važna predvsem spremem-ba, da je prešla pristojnost za izdajo kmetijske zakonodaje na republike. Iz-daja zveznega zakona o čebelarstvu to-rej ne pride več v poštev in bo zato treba sestaviti osnutek republiškega zakona. Marsikateri čebelar bo rekel, čemu pa nam je sploh potreben republiški zakon? Mnenja sem, da je potreben. Kaj pa naj vsebuje ta zakon? Med dru-gim mora vsebovati tiste specifičnosti, ki jih ni mogoče zajeti v drugih sploš-nih predpisih; dalje, mora zajeti dobre čebelarske običaje, katere čebelarji le prepogosto kršijo. Ker ni zakona, jih kršijo brez vsakih posledic. Današnji čas zahteva, da pridejo dobri čebelarski obi-čaji in številne druge čebelarske poseb-nosti do veljave in morajo biti zato zajete v zakonu. Tako bi jih čebelarji bolje poznali in spoštovali ter se tudi po njih obvezno ravnali.

To so ta čas naši najbolj pereči pro-blemi. Vsi so rešljivi, če naletijo na po-sluh pri pristojnih državnih organih in če so čebelarji disciplinirani. Naš občni zbor naj razpravlja o njih in na podlagi razprave sprejme ustrezne sklepe.

Naši odnosi s podjetjem Medex

Potrebno je, da se na današnjem obč-nem zboru pogovorimo tudi o tem, kako naj se razvijajo odnosi med našo orga-nizacijo in podjetjem Medex. V tej raz-pravi imejmo pred oči predvsem dej-stvo, da je podjetje ob ustanovitvi pre-vzelo sredstva naše Zveze, dalje, da za-radi izrednih okoliščin naša Zveza ni obdržala ustanoviteljskih pravic, temveč jih je dobila tretja pravna oseba, ki pa ni k ustanovitvi podjetja dejansko nič prispevala; dalje, da je podjetje zaradi negativnih vplivov in posegov tretje pravne osebe od ustanovitve, to je od

l. 1954 do nekako l. 1965 prehodilo zelo težavno pot, podobno kakor jo hodi od takrat dalje tudi naša čebelarska orga-nizacija; dalje, da se je podjetje utrdilo potem, ko se je znebil tretje pravne osebe kot ustanovitelja in njenih nega-tivnih vplivov, ki so bili kvarni za skup-nost; dalje, da je potem še naprej raz-vijalo svojo prvotno dejavnost, jo razširjalo še na razne novejšje priprave na osnovi medu, matičnega mlečka in cvetnega peloda ter vpeljalo tudi okrep-čevalnico Snack-bar, v katerem prevla-đujejo okrepčila iz čebelje oziroma kom-

binirane naravne proizvodnje. Z dograditvijo in opremo proizvodnega skladišča z visoko avtomatiziranim obratovanjem decembra 1971 si je podjetje ustvarilo lepo perspektivo. Potem ko se je začelo podjetje utrjevati, je začela prejemati Zveza letno sicer skromno pomoč, ki jo je po dogovoru uporabljala predvsem za kritje stroškov za opazovalno službo gozdnega medenja. Podjetje je pomagalo Zvezi po svojih močeh vedno, kadar se je obrnila nanj, npr. za kritje stroškov za udeležbo na mednarodnih čebelarških kongresih, za uradne obiske zastopnikov zunanjih čebelarških organizacij ipd. S tem je precej doprineslo k uveljavljanju naše organizacije v zunanjem čebelarškem svetu. Stvari, ki sem jih v glavnem le nakazal, lahko podprem z dokumentacijo iz našega arhiva in z revizijskimi zapisniki, ki jih hrani podjetje Medex. Ko sem l. 1963 prevzel funkcijo predsednika Zveze, sem namreč začel v podrobnostih proučevati dogajanja po letu 1954 z namenom, da bi naša organizacija kot dejanska ustanoviteljica podjetja morda le potegnila neke koristi iz tega. Ko pa sem iz zadevne dokumentacije spoznal, s kakšnimi težavami sta se morala boriti oba: podjetje Medex in naša Zveza, sem opustil to misel. Podjetje Medex se je namreč v tej težki in dragi borbi popolnoma osamosvojilo. Zato moramo računati danes z njim realno kot s povsem samostojnim podjetjem, ki zaposluje nad 100 uslužbencev, nasproti katerim ima tudi določeno odgovornost, ki pa ima interes, da se povezuje in sodeluje z nami, ker so naši čebelarji edini njihovi dobavitelji čebeljih proizvodov v Sloveniji. V odstotku (ca. 14 %) izkazana količina po Medexu od naših čebelarjev nabavljenega medu je res nizka. Vendar pa je mogoče to količino za nekajkrat dvigniti ter glede na sposobnost naših čebelarjev izboljšati tudi kvaliteto.

Naj se lotim razvijanja odnosov med našo Zvezo in podjetjem Medex še z

druge plati. Ni nobena tajnost, da so se zaradi te druge plati odnosi ohladili. Krivdo za ohladitev moramo iskati v dvotirni čebelarški politiki tako v zveznem kakor tudi v republiškem merilu. K temu najprej nekaj pojasnila:

Z 12. aprilom 1963, ko je bilo v Ljubljani ustanovljeno podjetje Poslovno združenje za čebelarstvo Jugoslavije s sedežem v Beogradu je bil dejansko položen temelj za škodljivo dvotirno čebelarško politiko Jugoslavije. Vse bi bilo v redu, če bi ustanovljeno centralno podjetje opravljalo le podjetniške, ne pa tudi pospeševalne posle, ki so v naši državi osnovna **društvena** dejavnost. Navedeno Udruženje si je kot podjetje pod naslovi za pospeševanje čebelarstva pridobivalo tudi v obliki dotacij družbena sredstva, od česar pa ni imelo čebelarstvo nobenih koristi. Sekretar Poslovnega združenja si tudi ni nič pomišljal, da je kot član izvršnega sveta Apimondije dal predlog za ureditev plemenilne postaje za (zgodnje) matice v Jugoslaviji (Izvestje Apimondije, julij 1969). To nalogo naj bi izpeljal predsednik stalne strokovne komisije za biologijo čebel pri Apimondiji dr. F. Ruttner. Ko sem se pogovarjal z njim na Mednarodnem čebelarškem kongresu v Münchnu l. 1969, mi je na vprašanje, zakaj se ni na povratku iz Jugoslavije nič oglasil pri nas na Zvezi, povedal, da je bil zelo utrujen, ker je s prej imenovanim sekretarjem prepotoval Make donijo, Dalmacijo itn. in se mu je mudilo domov. Pristavil pa je še nekam resigniran, da ni nikjer naletel na nobenega vzrejevalca in da se mu zdi, da jih imamo samo v Sloveniji. V 9. številki Jugoslovanskega pčelarstva 1969 sem nato bral poziv Združenja za čebelarstvo SFRJ vsem čebelarškim in kmetijskim organizacijam, posameznim čebelarjem in njihovim organizacijam ter družbeno političnim organizacijam, naj s prispevki za selekcijo omogočijo zbrati 50 milijonov starih dinarjev. Zbirka verjetno ni uspela, kar je pravzaprav

dobro, ker kje in za kakšne denarje pa bi potem poiskali sposobne vzrejevalce, ki bi to zahtevno delo tudi opravljali. S to akcijo je Poslovno udruženje osramotilo sebe in nas še v mednarodnem čebelarškem svetu.

Poslovno združenje je dolgo nastopalo pri zveznih oblastnih organih kot edini upravičeni dejavnik za razdeljevanje krmilnega sladkorja čebelarškim organizacijam, češ da je sladkor trgovsko blago in da kot tako spada v podjetniško dejavnost. Nekaj let je uspelo in samo razdeljevalo sladkor prek republiških podjetij, v Sloveniji prek podjetja Medex in Mirošana ter Zavoda za čebelarstvo. Pri tem je imelo tudi lep doho-

dek. Zaradi tega, ker je bil krmilni sladkor namenjen kot pomoč čebelarjem in ker so se dogajale pri razdeljevanju neurednosti, je prišlo do sporov med Poslovnim združenjem in Zvezo čebelarških organizacij Jugoslavije v Beogradu; v republikah pa se je ta spor prenesel na republiške zveze čebelarjev in čebelarska podjetja. Preteklo leto pa je zvezni izvršni svet na podlagi utemeljitve Zveze čebelarških organizacij Jugoslavije osvojil stališče te Zveze, da spada razdeljevanje krmilnega sladkorja kot pomoč čebelarstvu v pristojnost Zveze čebelarških organizacij Jugoslavije oz. republiških zvez čebelarjev.

(Nadaljevanje in konec prihodnjič)

Na akacijevem svetu
Foto: Janez Skok

IZMENJAVANJE IN DODAJANJE MATIC

PROF. F. CIMERMAN

V panju je najpomembnejše bitje matica. Samo ona leže jajčeca, iz katerih se potem razvijejo čebele. Tako se ohranja čebelna družina pri življenju. Matica pa je tudi izvor dobrih in slabih lastnosti čebelne družine.

Kakšna naj bo matica?

1. Imeti mora dobre dedne lastnosti. Mnoge odlike in slabosti se prenašajo na njene potomke-čebele. Zato zamenjamo slabe matice s takimi, ki izvirajo iz dobrih družin.

2. Matica naj ima dobre fizične lastnosti: ne sme biti poškodovana, bolna, slabo razvita, posebno pa ne nepopolno oprášena.

3. Zelo pomembno je, da je matica mlada. Praviloma naj ne bo starejša od dveh let. Mlade matice imajo očitne prednosti: družine z mladimi rodovitnimi maticami so bolj živalne, bolje prezimijo in so tudi manj nagnjene k rojenju.

Se vse premalo se zavedamo, kako pomembno je redno zamenjavanje starih in slabih matic z mladimi in dobrimi.

Ko se matica postara in obnemore, jo čebele preležejo. Žal pa se na to ne moremo zanašati, ker se čebele ne ozirajo na naše želje. Čebele si tudi vzrede novo matico, če se stari kaj zgodi. Pri tem je družina nekaj časa brez matice in brez zaleganja. Tretji pojav, ki pripelje do nove matice v družini, je rojenje, ki ga pa navadno ne želimo. Najbolj smotno je, da čebelar sam načrtno vzreja matice in jih potem po potrebi čebelnim družinam zamenjuje ali dodaja.

Kadar čebelni družini matico odvzamemo in ji damo drugo, pravimo, da smo matico **zamenjali**, osiroteli družini ali narejencu pa matico **dodamo**. Včasih matico zamenjamo ali dodamo tako, da dve družini združimo. V splošnem je manj tvegano zamenjavanje kakor dodajanje matic osirotelim družinam.

Uspeh je odvisen od raznih notranjih in zunanjih dejavnikov:

1. Od **stanja čebelne družine**, ki naj bi matico sprejela. Ta mora biti zanesljivo brezmatična. Panj ne sme imeti niti jalove, defektne ali mrtve matice, niti matičnika, čeprav je ta še tako neznaten ali zanikr. Kadar nismo gotovi, ali se družina čuti osirotelo ali ne, ji damo sat z zelo mlado zalego. Ako čez nekaj dni najdemo na njem matičnike, je družina brezmatična. Jalovo matico-trotovko zamenjamo na navaden način. Družine, ki so že dolgo brez matice, novo bolj nerade sprejmejo. Posebno problematične so tiste, v katerih se pojavijo čebele trotovke. Najmanj napadajo dodano matico mladice. Zato je dokaj varno dodajanje matic narejencem, iz katerih so že odletele stare čebele.

2. Pomembne so **lastnosti matice**. Mirne matice s polnimi jajčniki so v manjši nevarnosti, kakor komaj sprášene in živahne, ki begajo po satju. Čim bliže je matica družini — po svojem obnašanju in fiziološkem stanju — bolje je sprejeta. Zato pri redni izmenjavi matic v normalnih družinah ne zamenjamo starih matic s komaj sprášenimi ali celo nesprášenimi, ampak s takimi, ki so vsaj nekaj tednov že lepo zalegale v dovolj močnih rezervnih panjih. Ta način je najbolj podoben preleganju, najmanj družino prizadene in je tudi najbolj gospodaren. Takim panjem tudi ne dodajamo matic, ki so bile pred tem dlje časa zaprte v matičnici, pač pa so te bolj primerne za narejence in za družine, ki so že nekaj časa brezmatične.

Osiroteli roj ali panj, ki je na prahi izgubil matico, rada vzameta nesprášeno matico, posebno ravnokar izleženo. Raje kakor nesprášeno matico sprejmejo čebele matičnik. Izrezan in pravilno obrnjen matičnik pritrdimo na satje s pomočjo 1 do 2 mm debele mehke žice, ki jo na enem koncu previdno ovijemo okoli zgornjega dela matičnika, ravni

del žice pa na primernem mestu zasadi-
mo v sat. Preden vtaknemo sat v panj,
matičnik premažemo z medom.

3. Tudi **zunanje razmere** vplivajo na
to, kako sprejmejo čebele matico. Do-
dana matica je v manjši nevarnosti ob
lepem in mirnem vremenu in primernih
pašnih razmerah. Neprimerne razmere
so: slabo in vetrovno vreme, kadar dru-
žino napadajo roparice, ali kadar nasto-
pijo kake druge zunanje motnje, ki če-
bele dražijo, da so srdite in napadalne.
Ako ni nobene paše, družino tri dni, pre-
den ji dodamo matico, krmimo.

4. Nedvomno je eden najpomemb-
nejših dejavnikov **način, kako matico**
dodamo.

Klasični način je dodajanje matic s
pomočjo **matičnice**. Matičnice najrazlič-
nejših oblik lahko vidimo v Čebelar-
skem muzeju. Pripravne so podolgovate,
ki jih lahko pripnemo na sat, katerega
potem potisnemo na svoje mesto v panj.
Dokaj zanesljivo je, če staro matico od-
stranimo, na tisto mesto pa dodamo no-
vo v matičnici, ki ima vhod zadelan s
sladkornim testom. Ako nočemo tvegati,
imamo namesto sladkornega testa naj-
prej leseni čepek. Šele ko vidimo, da so
čebele nasproti matici prijateljsko raz-
položene, ga zamenjamo s sladkornim
testom. Pravijo, da je dodajanje z ma-
tičnico čisto zanesljivo, če damo na dno
panja plitvo posodico s 4 do 8 cm³ etil-
nega alkohola (količina je odvisna od
velikosti družine). Matičnico z matico
ne smemo namestiti nad alkohol, ampak
bolj proti žrelu.

Zelo varno je tudi dodajanje matice
pod zamreženim okvirčkom, ki jo varu-
je pred starimi čebelami. Okvir pritis-
nemo na sat s praznimi celicami, z me-
dom, obnožino in dobro je, če je tam
nekaj polegajoče se zalege. Mreža se ne
sme dotikati sosednjega sata, pod njo
pa mora biti dovolj prostora, da se ma-
tica neovirano premika. Matica začne
pod mrežo zalegati, preden se do nje
pregrizejo zunanje čebele. Matica, ki za-
lega, pa je navadno že sprejeta. Ako ma-

tice ne osvobodijo same čebele, mora
po nekaj dneh to opraviti čebelar.

Zadnje čase se čedalje bolj uveljav-
lja **neposredno** dodajanje matic. Sat s
staro matico postavimo na kozico, od-
stranimo staro matico, na njeno mesto
pa spustimo novo. Še bolje je, če novo
matico pomočimo v toplo vodo, nato
pa v tekoč med. Čebele, ki jo obližujejo,
pridejo polagoma v dotik z njeno ma-
tično snovjo in jo sprejmejo. Matico
lahko spustimo namesto na sat skozi
žrelo.

Tako pride v panj matica, ki se vra-
ča s prahe. Matico prevzemajo direktno
celo trdovratni brezmatičarji, ako jih
preje krepko pokadimo z dimom. Skozi
žrelo spustimo matico, vanj še nekaj-
krat puhnemo in popolnoma zapremo
panj za dvajset minut. Temu je podo-
ben način, po katerem čebele popolno-
ma omamimo z dimom gobe bovista,
lahko pa tudi s kemikalijami, kot so
amonijev nitrat, kloroform ali eter. Pred
omamljanjem odstranimo zalego, matico
pa spustimo v panj potem, ko ga pre-
zračimo.

Namesto z dimom lahko učinkovito
krotimo čebele tudi z vodo. Brezmatič-
no družino na kozici ali tudi v panju
krepko nabrizgamo z vodo s pomočjo
primerne razpršilca. Zmočimo tudi
matico in jo spustimo med čebele, ki jo
prav rade sprejmejo.

Čeprav so načini, kjer obdelujemo
osirotele družine z alkoholom, dimom,
z vodo ali jih omamljamo, tako zanes-
ljivi, da po njih nekateri dodajajo mati-
ce tudi družinam s trotovkami in bi za
ta primer posebej opisal postopek z **iz-
stradanjem trotovcev.**

a) V času medenja.

Satje trotave družine zložimo na ko-
zico, ometemo čebele — pri posamič
stoječih panjih — nazaj v panj, satje
shranimo, zvečer pa odnesemo panj s
čebelami v hladen in temen prostor. Pri
AŽ-sistemu lahko ometemo čebele v za-
bojček ali prazen manjši panj, ki ga da-
mo nato v klet. Čebele pustimo tam 36
do 48 ur, da se na ta način sestradajo,

ne hranijo več druga druge, njihove telesne rezerve se iztrošijo in trotočke ne morejo več zalegati. V prazni panj damo rezervno družinico s priprto matico. Zelo primeren je zamrežen okvirček. Nato stresemo pred panj sestradano trotovsko družino, ki jo poškopimo z medeno raztopino in jo s kajenjem preženemo v panj.

Če nimamo rezervne družinice, zložimo v panj satje, seveda brez trotovske zalege. Z vodo in medom omočeno matico damo med čebele, ki se pomikajo v panj, potem ko smo jih tja stresli in pokadili. Čez nekaj dni družini pomagamo z zalego in s hrano, ako je potrebno.

b) V brezpašni dobi.

Trotočca ometemo v panj ali pred njega. V sredino panja damo popolnoma prazen sat, kjer se čebele zberejo v gručo. Brez hrane jih pustimo 48 ur. Med tem zelo malo izletavajo. Po končanem gladovanju zložimo v panj satje brez zalege, med katerim je tudi medeno. Na sat s praznimi celicami in medom damo matico v zamreženi okvirček, da začne zalegati, preden pride v kontakt s čebe-

lami. V tem primeru lahko uporabimo še alkohol, ki ga podstavimo v panj, preden damo notri matico.

Nekateri skušajo čebele pri dodajanju novih matic premotiti tudi s tem, da nanje delujejo z različnimi, večinoma dišječimi rastlinskimi snovmi, ki čebele pomirijo, oziroma vplivajo nanje tako, da jim matica ne diši tuje. Uporabljajo meto, janež, čebulo, macerat iz stolčnih bezgovih poganjkov in druge.

Ko se odločamo, kako bomo matico dodali, pa za nas ni pomembna samo zanesljivost neke metode, ampak tudi njena enostavnost in praktičnost.

Četudi čebelne družine včasih sprejmejo ali uničijo novo matico v nasprotju z vsemi »pravili«, bi povedal še enega: Ko smo matico dodali, pustimo družino v miru najmanj en teden, še bolj zanesljivo pa je, da je ne pregledujemo štirinajst dni, ko se je matica v novem okolju že popolnoma ustalila in najdemo njeno zalego že v vseh stadijih. Med tem skušajmo oceniti družino, ne da bi panj odpirali. Zaradi čebelarjeve nestrpnosti marsikatero že sprejeto matico uničijo.

Jože Zupan iz Moše na Gorenjskem si je sam izdelal čebelnjak po svojem okusu za 50 panjev

TEHNOLOGIJA ČEBELARJENJA V NAKLADNEM PANJU

LOJZE KASTELIC

Tehnologijo ali sistem čebelarjenja v določenem panju predstavljajo vsi ti isti posegi, ukrepi in mere, kateri zagotavljajo v določenem panju najboljše rezultate. Brez ustrezne tehnologije ne bomo uspešni z nobenim, še tako dovršenim panjem.

Z uvajanjem nakladnega panja v naših krajih je nastala potreba po spoznanju in obvladanju čebelarjenja v njem. To tem bolj, ker na vsem območju naše republike že več kot pol stoletja suvereno prevladuje po čebelnjakih listovni panj tipa Alberti-Znideršič. V njem se način čebelarjenja v mnogočem bistveno razlikuje od načina v nakladnem panju tipa Langstroth-Root, o katerem bo tekla beseda.

Že samo dejstvo, da se nakladni panj upravlja od zgoraj, medtem ko se listovni od zadaj, zbega marsikaterega začetnika, ki sicer dobro obvlada tehnologijo v listovnem panju, kako bi se lotil dela pri nakladnem. Tudi dejstvo, da pri listovnem panju lahko opravi delo lepo v zaprtem prostoru — čebelnjaku, zadaj za panji, a pri delu v nakladnem panju je izpostavljen nemilemu obletanju in pikanju čebel, sončni pripeki ali celo dežju na prostem, marsikomu ne gre v račun. Vendar moram takoj v začetku poudariti, da so take in podobne nevšečnosti malenkostne nasproti mnogoterim ugodnostim, ki jih nudi pri upravljanju nakladni panj. Za primerjavo nekaj obveznih opravil:

1. Pri nakladnem panju opravimo pomladno čiščenje podnic od mrtvic in drobirja na ta način, da naklado s satjem dvignemo ter podnico očistimo in razkužimo. Čebel skoro nič ne zmotimo pri njihovem delu. Čiščenje je opravljeno temeljiteje in vsaj trikrat hitreje kot pri listovnem panju, kjer moramo panj odpreti ter z grebljico postrgati mrtvice in drobir po tleh. Pri tem po navadi če-

bele zelo razdražimo in razburimo, da se še dolgo ne pomirijo. Tudi razkužba dna panja je skoro nemogoča.

2. Za ugotavljanje zimske zaloge ali pomladanske rezerve hrane v listovnem panju je potrebno vsaj vse sate izvleči, če ne tudi tehtati, medtem ko pri nakladnem panju lahko ocenimo zalogo ali rezervo že s težkanjem oz. tehtanjem vsega panja. To opravimo pri celi vrsti panjev v istem času kot pri listovnem komaj pri enem.

Lahko bi še naštevali, vendar se mi zdi pomembnejše poudariti tiste prednosti nakladnega panja, ki jih ima pred listovnim v pogledu razvoja in donosov čebelne družine v njem.

Od svojih čebel pričakujemo čimvečji in čimboljši pridelek. Zato jih navsezadnje tudi gojimo. Količina pridelka je odvisna od donosov, donosi pa se gibljejo v progresivnem sorazmerju s številom čebel v panju, se pravi z močjo družine. Tako nam družina s 30.000 čebelami prinese le kak kilogram medičine na dan, medtem ko nam družina s 60.000 člani nanese v istem času 4 do 5-krat toliko. Zaradi tega je razumljiva težnja naprednih čebelarjev, da imajo pred nastopom paše svoje družine čim močnejše. Zato morajo pravočasno poskrbeti za uspešen razvoj, kar dosežejo z ustreznimi ukrepi, t. j. z ustrezno tehnologijo čebelarjenja v ustrežajočem panju, ki tako tehnologijo omogoča.

Nakladni panj s svojimi skoro neomejenimi prostorskimi kapacitetami daje idealne možnosti za vrhunski razvoj čebelnih družin. Le ukrepati moramo pravilno in predvsem — pravočasno.

Morda je bolj kot pri drugih panjih potrebno pri nakladnem začeti s pripravami za izkoriščanje izdatnih paš v maju, katere nam največkrat edine napolnijo medišča že v poletju predhodnega

leta. Že takrat je treba poskrbeti, da bo-
bo imeli zdrave družine s primerno
močjo, rodovitno matico in mladim sa-
tovjem. Samo take družine smejo v na-
kladnem panju v zazimljenje, kajti le
take bodo dočakale pomlad sposobne za
uspešen start v pomladni razvoj. Za
zimsko zalogo jim moramo dati oz. pu-
stiti 20—25 kg hrane, katero zelo uspeš-
no izkoristimo še spomladi za dražilno
krmljenje na ta način, da zamenjamo
nakladi oz. polnaklado z naklado.

Za nemoten pomladni razvoj rabi če-
belna družina ustrezen prostor za zalego
in donose. Preskrbimo ji ga z dodaja-
njem naklad ali polnaklad, za razliko od
pri nas udomačenega listovnega panja,
kjer širimo delovni prostor čebelam z
dodajanjem satov, nastavljanjem in pre-
stavljanjem. Za zaleganje namenimo
matici le cele naklade s sati, med tem ko
so za donose, posebno pri pridelovanju
sortnih medov ali cvetnega prahu, pri-
mernejše polnaklade.

Da ne bi širila matica zaleganje v
prostor, ki je namenjen za donose, se
poslužujejo nekateri čebelarji Haneman-
nove ali matične rešetke, katero vstavi-
jo med naklade ter na ta način prepre-
čijo matici prehod. Vendar pri pravilni
manipulaciji z nakladami, t. j. pri pra-
vilnem in pravočasnem dodajanju ozi-
roma odvzemanju naklad to skoro ni
potrebno. Matica se bo podredila našim
željam in zalegala tam, kjer smo ji s
pravilnim širjenjem prostora to omogo-
čili. V ta namen se priporoča tudi doda-
janje polnaklad za donose z 9 sati, na-
mesto 10. V taki polnakladi čebele po-
daljšajo satne celice, katere postanejo
na ta način za zalego neprimerne in
matica se jih bo izognila. Za donose pa
so celo boljše.

Da se ne bi prekinil dotok hrane v
panj, jo dodajamo v manjših količinah
takrat, kadar presahnejo viri v naravi.
Dodajamo ogljikovodikove nadomestke
v obliki sladkorne raztopine, sladkorne-
ga testa, medeno-sladkornih pogač ali

pa tudi medu samega in beljakovinate
nadomestke, kateri nadomeščajo cvetni
prah, kot so: sojina moka, mleko v pra-
hu, posušen kvas ipd.

V panjih z omenjenim prostorom,
kot je, denimo, Žnideršičev, se dogaja,
da se družina razvije do viška tik pred
nastopom paše. Taka družina začne mi-
sliti na rojenje in za pašo je več ali
manj izgubljena. Zato je krotenje rojl-
nega nagona poleg skrbi za nemoten
razvoj najvažnejše vprašanje pri na-
prednem čebelarjenju.

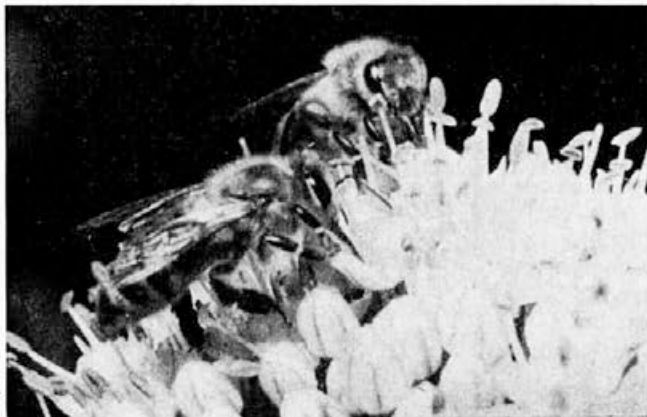
V nakladnem panju krotimo, oziro-
ma preprečujemo rojlni nagon z vriva-
njem polnaklade s praznimi sati ali sat-
nicami med nakladi z zalego. V ta na-
men lahko uporabimo tudi vso naklado,
vendar z manjšim uspehom, kajti del
tako razdvojene družine se utegne od-
dvojiti od osnove in si vzrediti svojo
matico. Zato je boljša polnaklada, kate-
ro matica sicer zaleže, vendar družino
dovolj razdvoji in zaposli, da pozabi na
rojenje.

Posebno prikladen je nakladni panj,
ko nastopi dolgotrajnejša izdatna paša.
V takem primeru mu lahko dodamo to-
liko polnaklad oziroma naklad, kolikor
jih čebelna družina v njej potrebuje za
nanašanje in zorenje medu.

Po končani paši skrčimo prostor pri
nakladnem panju na dve nakladi ali
poldrugo naklado. Z navadnimi stimu-
lativnimi merami poskrbimo, da se dru-
žina v njem regenerira ter tako pomla-
jena pripravi na zimo. Najprimernejši
prostor za prezimljanje je poldruga na-
klada. Ker je nakladni panj prirejen za
samostojno prezimljenje, ga lahko pu-
stimo čez zimo na istem mestu kot vse
leto. Na vsak način pa mu je treba za-
gotoviti ugodno mikroklimo, t. j. okolico
stojišča, kjer bodo nakladni panji čez
zimo, zavarujemo pred prepihom, zlasti
pred severnimi vetrovi. Posebno paže-
nje ni potrebno, le med nortnjim pokro-
vom in streho zapolnimo prazen prostor
s primernim pažnim materialom.

Lahko pa seveda po končanih izletnih dneh prenesemo nakladne panje s čebelami pod kak nadstrešek, jih stisnemo v eno, dve ali celo tri vrste skupaj in prostor med njimi zapolnimo s

pažnim materialom. V tako zavarovanih panjih nam bodo čebele lepo prezimile, pa tudi panji bodo zaščiteni pred zimskimi kvary.

Tudi čebulin cvet je za čebele privlačen

O PRESELJEVANJU DRUŽIN IZ AŽ PANJEV V NAKLADNE

IVAN RAK, GOTOVLJE

Ko sem v prvi obravnavi naslovne teme navedel nekatere splošno znane zadeve o nakladnem panju, je marsikateri čebelar menil, da se že iz navedenega lahko zaključi, kateri tip nakladnega panja bi ustrežal našim razmeram. Čebelarji, tako enostavno to ne gre, zato se bomo o nekaterih dobrih in slabih lastnostih posameznih tipov nakladnih panjev pogovorili še v naslednjem nadaljevanju. Ker prejemam mnogo pisem čebelarjev iz vseh krajev naše domovine, zadnji čas predvsem o merah nakladnih panjev, o preostavljanju družin iz drugih v nakladne panje, o posameznih opravilih v nakladnem panju ipd., pa vsem odgovoriti ne morem, želim v listu povedati danes o tem svoje mnenje.

»Letos bom od svojih 30 AŽ družin pre-

selil v nakladne panje 15 družin. Svetujte mi kako in kateri ameriški panj mi priporočate ...« piše eden. »Že dolgo čebelarim v AŽ panju. Z nekaterimi kolegi sem se odločil preiti na ameriški panj tega in tega tipa. Ker teh panjev v trgovini ni dobiti, si jih bomo izdelali sami. Pošljite točne načrte oziroma mere tega panja. Priložite stroškovnik ...«, piše drugi. Pa zopet: »Ker imam že stare AŽ panje, bom letos prestavil čebele v nakladni panj. Mi lahko pošljete navodilo za najboljši način ...« itd.

Prehod iz čebelarjenja v nekem panju na drug panj in drug način, je v vsakem primeru tvegana zadeva. Bojim se, da se bliža čas, ko bodo mnogi razočarani. Znane so številne slabe izkušnje, popolni polomi ...

Tudi poročila pionirjev slovenskega čebelarstva, ki so tudi že poskušali čebelariti v nakladnem panju, pravijo, da niso uspeli, četudi je bilo njihovo čebelarsko znanje najmanj na nivoju našega. Vsekakor je priporočljivo, da posamezni čebelarji preizkušajo novi panj, kdor pa želi z večjim številom preiti na nakladni panj, naj upošteva, da prehod ne bo uspel, če niso izpolnjeni osnovni pogoji, med drugim:

1. Da imamo trdno izdelane panje pravih mer.

2. Da smo poleg zamenjave panjev sklenili spremeniti miselnost...

3. Da imamo zagotovljena navodila za čebelarjenje v nakladnem panju.

Samo če bodo izpolnjeni najmanj našeti pogoji, bomo morda uspeli, a pridelek nam bo v letih prehoda verjetno padel. Iz dospelih pisem razberem, da so naši čebelarji neučakani. Letos, takoj, čimprej... so besede, ki jih v tem primeru pogosto uporabljamo. Mislim, da naš pregovor »Kdor odlaga, v d... polaga«, tu ni umesten; bolje bo, če upoštevamo ona dva: »Naglica ni nikoli dobra« in »Previdnost je mati modrosti«.

Ne zdi se mi prav in ne gospodarno, da na primer v rojilni sezoni čebelarjem ne moremo sproti dobavljati novih AŽ panjev, na drugi strani pa posamezniki premeščajo družine v nakladne panje. Res je, tudi tu moramo biti svobodni, toda nek pameten red, neko osnovno vodilo pa bi le morali imeti in upoštevati. Vsaj za čebelarje naj ne velja lastnost, ki nam jo pripisujejo, da namreč kmalu naredimo načrte (ali jih sploh ne naredimo!), objekte pa potem gradimo z raznimi popravami in dopolnitvami zelo dolgo. Napravimo si temeljit, premišljen načrt, začnimo pri začetku in ne preskakujemo etap razvoja...

Vsem, ki me sprašujejo, kakšen način prestavitve družin iz raznih tipov panjev v nakladnega je najbolj priporočljiv, bi dejal: V aprilski številki »Slov. čebelarja« najdete v mesečnih navodilih dobre nasvete, kako se to izvede. Ni dvoma, da vam bo prestavitev uspela, če boste delali po navedenih navodilih. Jaz osebno pa sem proti vsaki prestavitvi družin iz enega tipa panja v drugega, torej tudi proti prestavitvi družin iz AŽ panja v nakladnega. V svoji dokaj dolgi praksi, ko sem osebno prestavil veliko število družin, in opazoval to delo pri sočebelarjih in poslušal njih mnenje, sem spoznal, da je tako. Kdor ima urejeno AŽ (ali kako drugo) čebelarstvo, naj kar lepo še nadalje čebelari, kot je čebelaril doslej — morda vse dotlej, dokler ne postanejo panji skoroda neuporabni. Medtem pa si naj nabavi (ali še bolje, sam naredi določeno število nakladnih panjev — ena od dobrih lastnosti nakladnega panja je namreč tudi ta, da si ga lahko na-

redi skoroda vsakdo, če ima le nekaj orodja) in vanje vsadi roje. Kako pa priti do rojev, ni za slovenskega čebelarja nikak problem, saj je pri nas roj, kot nekako zlo, kot nek »bau-bau« (kar pa zdaleč ni!).

Od svojega večkrat izraženega stališča ne morem odstopiti. Mislim, da je tako, kot sem dejal v letu 1969 — v rednih nedeljskih opoldanskih čebelarskih oddajah radia Šmarje pri Jelšah:

»Za prestavitev družin iz raznih tipov panjev v nakladnega imamo mnogo znanih načinov. Vsaka pravilno izvedena prestavitev se izkušenemu čebelarju obnese, toda...

Ali ni škoda truda, izgubljenega časa...? Se vam ne upira to, čemur pravim jaz »mrcvarjenje«? V okvirje vstavljeni sati, posebno oni večjih dimenzij, niso nikdar tako trdni, kot bi naj bili. Ni zopno izrezovanje medenih in obnožinskih satov itd.? Nujno svetujem čebelarjem naseljevanje panjev ob priliki uvajanje nakladnega panja z roji... itd.«

Kdor pa bi vsekakor želel dobiti družine v nakladne panje iz svojih AŽ (ali drugih) panjev, ne da bi čakal ali nabavljal naravne roje, mu svetujem, da stori to na tale način:

AŽ (ali druge) družine, morda prvenstveno tiste v slabših panjih, naj dražilno krmi, da jih pripravi v rojilno razpoloženje. Na splošno to ne bo težko dosegljivo. Medtem si pripravi potrebno število nakladnih panjev z vstavljenimi satnicami. Če ima na razpolago vsaj nekaj izdelanih satov za nakladni panj, je seveda še bolje. Če se mu zdi potrebno, lahko za vsak panj po kak sat vstavi v okvir nakladnega panja — poudarjam, potrebno ni. Približno tisti dan, ko prične v neki družini pojemat delovna vnaša in matica omeji odlaganje jajčec (kot vemo, to nekaj časa pred rojenjem, ni pa niti nujno, da skušamo najti prav ta dan, delo lahko opravimo kadarkoli pred rojenjem!), poiščemo v družini, ki se pripravlja na roj, matico in sat, da bi nakladne panje lahko vstavljali v čebelnjak (v kar pa dvomim!), bo pač treba družine, namenjene za prestavljanje, premestiti v oddaljenejši kraj. Dobro je, če nekaj dni pred tem delom pritrdimo na panje, ki so določeni za prestavitev, z risalnimi žeblički čez celo predno steno papir (lahko časopis) in tega ob zamenjavi panjev prestavimo na nakladni panj. Bo mnogo manj mešanja in spreletavanja čebel ter iskanje panja. Pri tem nastajajo tale sta-

nja, čebelar pa si lahko izbere in uredi katero koli, pač tisto ki mu ustreza:

1. Če števila družin ne namerava povečati, strese čebele z vseh AŽ (ali drugih) satov v nakladni panj. Na njih podre vse matičnike in jih po potrebi in želji razdeli na posamezne družine. S tem bo te družine okrepil za bližajočo se pašo.

2. Če želi obdržati obe družini (tudi AŽ se ob izdatni čebelarjevi pomoči lahko do pozne paše lepo razvije), pusti povsem normalen potek: AŽ družina bo izgubila vse izletne čebele, ker se bodo vračale na staro mesto, v »narejenca« — v nakladni panj. V AŽ bo ostalo samo toliko mladice, da bodo oskrbovale obširno zalego, niti vode si ne bodo same donašale, treba jih bo nekaj dni krmili (ali vsaj dajati vodo). Položaj v tej družini pa se bo naglo izboljševal, saj se bo dnevno izleglo mnogo mladice. V tem primeru prideta v poštev dve varianti:

a) če ima čebelar rezervne, oplojene matice, uniči takoj po opravljenem delu v AŽ družini vse matičnike in po znanem postopku doda družini matico. S tem pridobi

za to družino prednost zaleganja matice najmanj 10 dni, a kaj to v maju in juniju pomeni, ve vsak čebelar. Z dodajo matice obenem odpade dvom: se bo ali se ne bo no-voizlegla matica oplodila;

b) če rezervnih matic ni na razpolago, postopa čebelar po znanih načelih tako, da si družina vzgoji novo matico.

3. Posamezne zaležene sate z matičniki lahko čebelar uporabi tudi za napravo malih družinic po znanih metodah.

Družina — narejenec — v nakladnem panju se bo razvijala pač v razmerju naše pomoči. Če ga bomo v primeru, da ne bo izdatne paše, stalno krmili, bo gradil satje takorekoč po naši želji. In prav satje rabimo v takih primerih.

Tudi pri družinah, v katerih nismo mogli zbuditi rojilne vneime, lahko ravnamo na podoban način.

Čebelarji! Skušajmo v primeru preizkušanja in morebitnega prehoda čebelarjenja na nakladni ravnati preudarno, da ne bomo tudi tokrat razočarani!

MISLI K ZVEZNEMU POSVETOVANJU O STANJU, PROBLEMIH IN UKREPIH ZA ZBOLJŠANJE ČEBELARSTVA

DR. JOŽE RIHAR, Zavod za čebelarstvo Ljubljana

V letošnjem januarju je bilo v Beogradu posvetovanje o stanju, problemih in ukrepih za izboljšanje čebelarstva Jugoslavije. V veliki dvorani Doma inženirjev in tehnikov Jugoslavije v Ulici Kneza Miloša je dva dni zasedalo okoli 500 čebelarjev iz vseh republik in pokrajin. Med njimi so bili zastopniki kmetijskih fakultet, raznih ustanov ter čebelarstvenih organizacij in gospodarskih podjetij. V delovnem predsedstvu posvetovanja so bili predstavniki društvenih in gospodarskih organizacij.

Posvetovanje, ki se je po izjavah številnih znanih javnih delavcev spremenilo v prvi kongres, sta organizirali obe zvezni čebelarstveni organizaciji: Zveza (Savez) čebelarstvenih organizacij Jugoslavije ter Poslovno združenje za čebelarstvo Jugoslavije. To je bila njuna prva pomembnejša skupna akcija, saj sta se v pretečenem desetletju organizaciji razhajali.

V dvodnevnem delu je bilo na posvetovanju 22 referatov in koreferatov, ki so vzbudili živo zanimanje navzočih. Prednje se je pokazalo v izredno plodoviti, živahni in konstruktivni razpravi. Skoraj vsi referati so iz-

šli v posebni brošuri, kar je delo znatno olajšalo.

Organizatorji so si postavili za cilj, naj se na posvetovanju izkristalizira program prihodnjega skupnega dela, ki naj čebelarstvu omogoči, da se izvije iz svoje permanentne zaostalosti in se začne razvijati podobno kot druge gospodarske panoge. Ing. B. Vesko- vič, direktor Poslovnega združenja, je uvo- doma poudaril, da morajo nakopičene pro- bleme v čebelarstvu reševati v prvi vrsti čebelarstvene organizacije in sami čebelarji. Čebelja proizvodnja v Jugoslaviji vrsto let stagnira in se celo manjša. Tako smo npr. v petletnem obdobju 1947—1951 pridelali v Jugoslaviji več medu kot v petletnem ob- dobjju 1966—1970.

V ospredju večine referatov je bilo vpra- šanje, kako doseči večje pridelke medu in kako preprečiti škode, ki nastajajo zaradi uporabe insekticidov in bolezní. Poleg pro- blemov v zvezi s temeljno čebeljo proizvo- dno so trije referenti obravnavali vpliv čebel na povečanje pridelkov žužkocvetnih kme- tijskih rastlin. Dr. M. Milovanković je poro- čal o vplivu čebel na oploditev jablan na

plantaži v Horgošu. Ugotovil je, da pri štirih preiskovanih sortah veter ni imel vidnega deleža na oploditev cvetja. Plodovi, ki so se razvili iz cvetov, izolirani z gazo, so bili drobni in pomanjkljivo obarvani, brez gospodarske vrednosti v primerjavi s plodovi, ki so se razvili iz cvetov oplojenih po čebelah. Iz cvetov, ki so bili izolirani s papirnati vrečkami, se pri preiskovanih sortah jabolani ni razvil niti en plod. — Ing. P. Šljahov iz Kmetijske šole v Resnu v Makedoniji je poročal o uspehih, ki jih je dosegel z dresiranjem čebel na tamkajšnjih plantažah hrušk.

Več referatov je obravnavalo gospodarski pomen čebelarstva zaradi pridelovanja medu in sadja, čebelarstvo kot dopolnilno panogo, kakovost medu v prometu, vpliv zunanjih dejavnikov na med in pd. Dr. D. Stanković, profesor sadjarstva na beograjski agronomski fakulteti je prikazal gospodarski pomen čebelarstva s posebnim ozirom na pridelovanje medu in sadja. Takole je izval: »Človeško zdravje je zaradi biološke pomanjkljivosti večine živil čedalje bolj ogroženo. Večino hrane pridobivamo namreč v procesu intenzivne kmetijske proizvodnje ob uporabi obilnega gnojenja z umetnimi gnojili, s pomočjo vode, antibiotikov, pesticidov in tehnološkega rafiniranja. Iz navedenih razlogov imajo celo žita manj bitnih aminokislin, čeprav je skupna množina beljakovin pri žitih večja. Iz navedenih razlogov postaja človeški organizem manj odporen. V zvezi s temi dognanji se je pokazalo, da more imeti polno biološko vrednost le čebelji med ter divje gozdno sadje.«

Kot rečeno, se je večina referentov in razpravljalcev posvetilo vprašanju, kako povečati pridelke in tako dvigniti rentabilnost čebelarstva. Dr. B. Konstantinović iz Kmetijske fakultete v Beogradu je obravnaval poskuse krmljenja s 4 vrstami sladkornih pogač. Takšne pogače izdeluje Čebelarski kombinat Medoprodukt v Subotici. Pogače, ki so narejene kot testo, so znane pod imeni: Pčelin O, kjer sladkornemu testu ni ničesar dodanega, Pčelin A, z dodatkom Fumagilina, Pčelin B z dodatkom geomicina ter Pčelin C z dodatkom sojine moke, mleka v prahu in kvasa. Poskusne družine so prejemale navedene vrste sladkornega testa v mesecih december, januar, februar in marec. Tiste družine, ki so prejemale eno ali drugo vrsto te-

sta, so se v vseh primerih bolje razvijale kot družine, ki niso prejemale ničesar. Največji učinek so pokazale pogače z dodatkom sojine moke, mleka v prahu in kvasa, brez dodatka fumagilina in geomicina. — L. Imbranović iz Novega Sada je opisal najprej posebnosti čebelarstva v Vojvodini, nato pa obdelal sodobno tehnologijo gojenja čebel v Langstroth-Rootovih panjih. Povedal je med drugim, da tamkajšnji čebelarji zaradi prehoda na sodobnejši panjski sistem oskrbujejo sedaj 3—4-krat večje število panjev kot so jih oskrbovali prej. — Dr. J. Rihar je nakazal tesno povezanost med čebelarjenjem s selekcioniranimi maticami, ki so bolj rodovitne, in panjskim sistemom, ki naj omogoči maticam zaleganje na velikih površinah. V 7 točkah je nanizal rezultate raziskovalnega dela na selekciji domače čebele ter naštel nekaj primerov, ki so v bližnji preteklosti vplivali neugodno na razvoj čebelarstva v Jugoslaviji. — S. Lončarević iz Zagreba je obravnaval sodobno vzrejo matic. Navedel je vrsto dejavnikov, ki pogojujejo vzrejo kakovostnih matic. Podrobneje je opisal tudi vzrejo iz jajčec. Na ta nov postopek naše čebelarje posebej opozarjamo, da se mu priučijo, saj nam zagotavlja, da vzredi-mo najkvalitetnejše matice.¹

V razpravo je poseglo nad 30 razpravljalcev. Po mnenju člana Srbske akademije znanosti dr. J. Tucakova imamo za čebelne pridelke izdelano dobro tehnologijo, nimamo pa ustrezne organizacije. — O štiriletnih rezultatih kooperiranja s čebelarji je poročal direktor dalmatinske čebelarske zadruge. Svojim 300 kooperantom zadruga vsako leto naprej jamči odkupne cene za med. Na podlagi dohodka, ki ga pokaže zaključni račun, pa pripada čebelarjem še polovica zneska, ki je bil dosežen pri medu nad pogodbeno ceno. Med 15 člani upravnega odbora zadruge je 11 čebelarjev kooperantov, čebelarji pa so tudi vsi uslužbenci zadruge. — Danih je bilo več predlogov, da bi morale področne gospodarske zbornice posvetiti več pozornosti čebelarstvu, v vsakem večjem področju pa bi morali biti stalni agronomi — pospeševalci čebelarstva.

Iz vrste referentov in nekaterih razpravljalcev je bila imenovana posebna komisija, ki naj izdela zaključke posvetovanja kot predloge za nadaljnje skupno delo za povzdigo čebelje proizvodnje v Jugoslaviji.

¹ S. Lončarevića ni bilo na posvetovanju, njegov referat je bil tiskan v brošuri.

Pripis uredništva

VSEM ČEBELARJEM!

VABILO

na Petra Glavarja tabor slovenskih čebelarjev 2. julija 1972 v Komendi

Zveza čebelarških društev za Slovenijo vabi čebelarje, da se v čim večjem številu udeležijo **drugega** vseslovenskega čebelarškega tabora po vojni v Komendi. Tabor bo imel ime po Petru Pavlu Glavarju, našem znamenitem čebelarskem veščaku, gospodarstveniku, kulturniku in socialnem delavcu v dobi slovenskega preporoda v sredi XVIII. stoletja.

Peter Pavel Glavar je bil prvi Slovenec, ki je hotel s pomočjo slovenske tiskane besede širiti med preprostim ljudstvom gospodarski pouk. Leta 1776 je namreč napisal v slovenščini »Pogovor od čebelnih rojev«, ki naj bi bil prevod A. Janševe »Razprave o rojenju čebel«. V to delo pa je vnesel toliko lastnega čebelarškega znanja, da ga ni več mogoče smatrati zgolj za prevod omenjene A. Janševe »Razprave«. »Pogovor« je izročil Kranjski kmetijski družbi za natis. Rokopis pa se je pri Kmetijski družbi izgubil in je bil najden šele leta 1951, skoraj po 200 letih, v osrednjem državnem arhivu Slovenije.

Petra Pavla Glavarja štejemo resnično med najvidnejše slovenske osebnosti v XVIII. stoletju. Ljudstvo v Komendi in okolici ga ima še vedno v živem spominu; deloma po ustnem izročilu, deloma po zgodovinski povesti dr. Ivana Preglja »Peter Pavel Glavar, lanšprežki gospod«; najbolj pa po njegovih gospodarskih, kulturnih in socialnih spomenikih v Komendi in okolici: po njegovi baročni kulturni hiši, dragoceni knjižnici z 2000 knjigami od leta 1484 do konca XVIII. stoletja in bolnišnici v Komendi ter po lepi baročni cerkvi Sv. Ane v Tunjicah.

Glede na velik pomen P. P. Glavarja za slovensko čebelarstvo in za preprosto

ljudstvo, zlasti iz Komende in okolice, se je Zveza čebelarških društev za Slovenijo sporazumela z OS Kamnik, da bo organizirala 2. julija 1972 v njegovo počastitev skupaj s krajevnimi organizacijami v občini, predvsem v Komendi in okolici v okviru prireditve občinskega praznika večjo spominsko proslavo, združeno z odkritjem spominske plošče P. P. Glavarju in z vseslovenskim taborom slovenskih čebelarjev, ki se bo imenoval po P. P. Glavarju. V popoldanskih urah pa bo sproščena zabava. Hkrati se bo začela urejati tudi spominska soba P. P. Glavarja, ki naj bi bila odprta 1. 1973. Pokroviteljstvo nad to prireditvijo je prevzel predsednik OS Kamnik.

Začetki naše čebelarске organizacije segajo nazaj v leto 1873, ko je bilo ustanovljeno Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, ki je izdajalo strokovni mesečnik »Slovenska čebela«, družbeni list za prijatelje čebelarstva po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem.

Prireditve v Komendi bo imela to posebno značilnost, da bo od obstoja slovenske čebelarске organizacije prva prireditve, pri kateri bo sodelovalo s čebelarско organizacijo tudi vse prebivalstvo nekega območja. Prebivalstvo iz Komende in okolice se je namreč rado odzvalo našemu povabilu za sodelovanje. Sestavljjen je skupni prireditveni odbor, ki ima še posebne pododbore za kulturni del prireditve, za zabavni del in za propagando. Seje ima redno vsako prvo soboto v mesecu. Do zdaj je imel pet sej.

Prireditve bo potekala približno takole:

Dne 2. julija 1972 približno ob 9. uri zbiranje udeležencev poleg gasilskega doma.

Približno ob 9.30 spreved udeležencev (na čelu godba iz Mengša, nato komendski konjeniki v narodnih nošah, narodne noše na vozovih in peš, čebelarji — pred njimi čebelarски prapori — in drugi udeleženci) od zbirališča h kulturni hiši z vzdano spominsko ploščo.

Ob 10. uri bo sledila otvoritev proslave s pozdravnim nagovorom domačina, slavnostnim govorom, odkritjem spominske plošče pokrovitelja — predsednika občine in s polaganjem skupnega venca čebelarске organizacije ter prebivalstva iz Komende in okolice. Vmes bodo recitacije, petje in igranje godbe.

Približno ob 11.30 bo sledil na istem mestu Peter Pavel Glavarjev tabor slovenskih čebelarjev. Obravnaval bo:

1. Stanje slovenskega čebelarstva v času P. P. Glavarja do zadnje vojne;
2. stanje našega čebelarstva danes in
3. kakšno bi moralo biti naše čebelarstvo že v najbližji prihodnosti glede na veliko dobo, v kateri živi današnji človeški rod.

Poseben poudarek naj bi bil dan pomenu izobraževanja, čebelarskega znanja in uporabe znanja ter zdravilnemu pomenu čebeljih proizvodov: medu, peloda, matičnega mlečka, propolisa itd. Na osnovi teh se namreč danes pripravljajo razna poživila in tudi zdravila, ki jih nujno potrebuje tako fizični kakor tudi intelektualni delavec v tem divjem in razburkanem razvojnem tempu človeškega življenja.

Tabor bo zaključen s sprejemom ustrezne resolucije pristojnim družbenim in oblastvenim organom.

P. P. Glavar je zapustil vaščanom Komende hišo kulture z bogato knjižnico, na kateri bo vzdana spominska plošča

Foto: F. Modic

Popoldan bo blizu gasilskega doma prosta zabava. Na sporedu bodo razni nastopi, čebelarstva šaljiva igra, srečolov, šaljiva pošta, ples itd. Igral bo godbeni ansambel »Veseli trgovci« iz Zalo- ga pri Cerkljah.

Čebelarji, pripeljte s seboj vaše znanke in prijatelje! Zelo dobrodošle bo-

do noše in seveda tudi čebelarški pra- pori, da bo naša čebelarstva manifesta- cija čim bolj veličastna in uspešna!

Letošnja prireditve v Komendi bo nekak preskusni kamen za organiziranje velike Antona Janševe spominske pro- slave leta 1973.

Prireditveni odbor

Kmetijska družba v Ljubljani je prejela 24. februarja 1768. leta od dunajske vlade dopis s »Predlogom za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah«. Ta je naročila svo- jemu članu Petru Pavlu Glavarju, tedanjemu lanšprežkemu gospodu, da »Predlog« preuči in poda »svoje pismeno mnenje o njem«. Glavar je prošnji Kmetijske družbe ustregel in ji 7. julija 1768 izročil svoje obširno nemško pisano poročilo, kjer je med drugim rečeno:

»... Da razširi prekorišno čebelarstvo, ki se je posebno po Dolenjskem skoro popol- noma opustilo, kjer le malokateri podložnik čebelari in so prav redki, ki imajo nad dva panja, ne bo oblastveni ukaz deželnega kneza s kaznimi ničesar dosegel. Tako ravnanje pa tudi ne bi bilo pravilno, ker to ne izhaja iz trdovratnosti kmeta, temveč iz nujne razmer. Tukajšnji kmet je čisto izmozgan in nima sredstev, da bi si preskrbel dovolj kruha, nikar šele, da bi si nabavil čebele, dasi bi jih imel rad. Deloma pa nima pojma o tem, kako je s temi živalicami treba ravnati in jih negovati, ampak prepušča vse naravnemu razvoju stvari, zavolj česar pa je tudi kmalu obno. Pač pa bi bilo moje nemerodajno mnenje, da bi bilo nagraditi tistega, ki bi imel v tej ali oni fari ali grajščini največ rojev, in tistega, ki bi pridelal največ medu. Dalje bi bilo za povzdigo čebelarstva potrebno, da bi kak spreten veščak nevednega kmeta poučil o čebeloreji.

Da bi se to doseglo, naj bi najbližji dvor odprl milostne rok in preskrbel — bodisi iz lastne, bodisi komercialne blagajne — vsakemu siromašnemu kmetu vsaj tri panje čebel, in sicer pred ajdovim cvetjem (kajti prej bi jih ne mogel vzdrževati, ker ne bi imel medu). Te panje bi imel kmet skozi tri leta brezplačno, da bi z roji prišel do čebel. Šele potem bi lahko prišel ukaz, da je treba pod kaznijo imeti določeno število panjev... Če hoče dvor stvar poskusiti pri podložnikih moje graščine, se ponujam, da bom pod njegovo zaščito in na njegove stroške z največjo gospodarnostjo nakupil na Grenjskem (zakaj tu jih ni nič naprodaj) potrebno število panjev, jih dal prepelati semkaj in jih razdelil med podložnike. Čim najbolj bom pazil, da ne bo kak panj po nemarnosti šel po zlu, ne da bi moral nositi odgovornosti zanj. Kmetom pa hočem olajšati čebelarjenje s tem, da jim bom ob nedeljah in praznikih v prostih urah ustno tolmačil čebelarstvo, kateremu si laskam, da sem v deželi najbolj vešč. Pokazal jim bom tudi dejansko pri svojih čebelah vsa letna čebelar- ska opravila in spretnosti...«

P. P. Glavar

Iz knjige Staneta Miheliča: Anton Janša

PRODAM

10 naseljenih AŽ panjev na 9 satov, družine so zelo močne. Čebele so zdrave in čiste sivke. Cena po dogovoru.

Stanko Klavora, Bovec št. 60,
65230 Bovec

Na podlagi sklepa IO ZČDS z dne 5. maja so poslali trije avtorji svoje prispevke za čebelarstvo himno. Avtorji so anonimni. Prosimo čebelarje, da nam pošljejo svoje mne-

nje, nakar bo posebna komisija izbrala tisto besedilo, ki bo dobilo največ glasov, in sporočila avtorjem.

ZČDS

RAZPNI, ČEBELICA, SREBRNA KRILA!

Razpni, čebelica, srebrna krila,
saj kliče sonce te, tvoj zlati brat,
da z njim na žarkih toplih svetle luči
zletiš livade sočne obiskat!

Glej, zemlja polna v kristalni rosi
se lesketa kot blagoslovljen vrt,
za tebe in sestrice tvoje drage
ves svet čarobni zopet je odprt!

Poišči vrbo, vilo kodrolasko,
že mačice se spenjajo po njej,
poléti k brezi, deklici sanjavi,
potem pa hitro, hitro spet naprej!

Ko zarje Vidove ti zažarijo,
se spomni, da te lipa vabi spet,
gredoč s poljubom nežnim pa osreči
dehteči rožmarina sinji cvet!

Vso dolgo noč le tebe željno čaka,
po tvojem le objemu hrepeni,
brez tebe prazna mu je vigred vsaka,
brez tebe zanj pomladi vedre ni.

A v grédi vrtni lilija — nevesta
v pajčolanu belem vsa drhti;
želi, da kot družica njena zvesta
na svetlobo radostno jo spremiš ti.

Pozdravi jelko, našo dobro znanko,
ki jo že dolgo ljubimo zvesto,
četudi zapeljivka večnomlada
še večkrat bridko varala nas bo!

Med mašami, ko vse poljane naše
odenejo se v rožnobeli plašč,
pohiti, ker bogato mizo ajda
prav zate pogrnila bo nalašč!

Napij iz čaš se slastne medečine,
zarajaj k soncu gori vrh neba,
saj vesna jasna naglo, naglo mine,
za njo morana mračna bo prišla!

Za zárod svoj, za ljubo vso družino
naloži koške zvrhane zlata,
da z zgledom tvojim v našo domovino,
se sreča dobra vsem nam prismehlja!

(Za himno bi lahko služila prva in zadnja kitica ali pa prvi in zadnji dve.)

PESEM ČEBELARJEV

Kjer Triglav se žari v sinjini,
kjer v soncu koplje plodna se ravan,
kjer Soča žubori v modrini,
kjer svet je s trto posejan:

tod je čebelic domovanje,
tod poje in šumi čebelji panj
in tihe tu so čebelarjev sanje
in sreča, mir in tisoč zlatih sanj.

Mi dobrih smo čebelic bratje
in brat je čebelarju kakor brat,
čebelam smo veseli svatje,
ko se razcvete radostna pomlad.

Le brenči nam, čebela zlata,
naj k soncu žarkemu ti plava let —
in kjer sinjina mehka sije,
naj dober bo kot, ti čebela, svet.

MI SMO SLOVENSKI ČEBELARJI...

ne plaši pik nas naših muh,
neskončnih pašnikov vladarji
imamo žep največkrat suh...

A to nikakor nas ne moti,
čebelicam smo zvesti vsi,
korakamo po sladki poti,
čeprav pogosto zagreni.

A kadar med v kante teče,
pozabljeno je vse gorje,
Tedaj razneži se od sreče
to čebelarsko nam srce!
Refren po vsaki kitici:
Zum, zum, pogumno, čebelarji,
na pašo z muhami naprej,
zum, zum, mi pašnikov vladarji,
čebelam ni zaprek, ne mej!

IZ MOSKOVSKIH RAZPRAV

E. de LELLO iz Brazila je preiskal pri 80 vrstah raznih čebel postranske žleze pri želu in sicer tako imenovano »bazično« ali Dufourovo žlezo in »kislo« ali strupno žlezo. Dufourova žleza je pri vseh vrstah čebel več ali manj dobro razvita in je menda potrebna, da se gnezdo pravilno gradi. Njen razvoj ni odvisen od razvoja žela. Med razvojem strupne žleze in razvojem žela pa je dobro opazna določna skladnost. Strupna žleza je zelo dobro razvita pri vseh socialno živečih čebelah, ker skupno branijo svoje domovanje.

O vprašanju biotičnih poživil sta bili predloženi dve razpravi.

1. J. NOVAKOVSKI in V. BORECK oba iz Poljske, sta poročala o svojih poskusih s šotnim poživilom, ki se je pri rastlinah in domači živali prav dobro izkazalo. O prvih poskusih s tem poživilom pri čebelah s povoljnimi uspehi so poročali že iz ZDA. Preizkusne družine sta v mesecu maju petkrat krmila z različnimi količinami tega poživila. Dognala sta, da so te družine imele do 47 % več zalege, kot tiste družine, ki niso prejemale tega poživila.

2. S. OERIU, L. CIMPEANU in M. MARIN so v Romuniji delali poskuse z biotičnim poživilom folciatoin. Sredstvo je kemična celota, ki poživila presnovno na podlagi delovanja encimov. Uspeh poživila se je pokazal pri večjem donosu medu nekako za 23 %.

Hipofaringalne žleze in sposobnost za invertiranje.

M. V. ŠEREBKIN se je v Sovjetski zvezi ukvarjal z vprašanjem, kolikšno sposobnost za invertiranje sladkorjev imajo spodnje goltne žleze. Ugotovil je medsebojno soodvisnost med količinskim donosom medičine s paše in med sposobnostjo žlez, da to medičino invertirajo. Aktivnost invertaze, ki jo proizvajajo omenjene žleze, niha v precejšnjem razmahu. Največjo aktivnost je prikazovala invertaza pri poletnih čebelah, najmanjšo pa pri zimskih čebelah. Največja sposobnost žleznih izločkov za invertiranje je torej v času, ko je treba predelovati velike količine medičine.

Zanimive so tudi preiskave R. D. PETUHOVA v Sovjetski zvezi. Namen preiskav je bil, da bi ugotovil posebnosti presnove aminskih kislin pri prezimujočih čebelah;

posebno v prvi polovici prezimovanja, ko čebele praktično ne uživajo beljakovin in porabljajo samo velike količine medu, da vzdržujejo enakomerno toploto v zimski gruč. Presnovo aminskih kislin urejajo fermenti, tako imenovane aminske transferaze. Aktivnost teh fermentov je v čebelnem tkivu vedno visoka. Posebno visoka pa je v zimski dobi, ko je potreba skrbno nadzorovati porabo telesnih beljakovin zaradi prehranjevanja s čistimi ogljikovimi hidrati.

Vloga prednjih nog pri gradnji satovja.

Dr. KÖNIGER iz Zvezne nemške republike je poročal o dogajanjih, kakšno vlogo igrajo prednje čebelje noge pri izdelavi celic. Čebelar je odstranjeval posamezne dele nog, od členkov stopalca pa do cele noge. Kadar je čebelar odstranil eno, toda celo nogo, je moralo več čebel graditi satovje, vendar je bilo satovje izdelano lepo normalno. Kadar je odstranil stopalne členke, to ni vplivalo na gradnjo satja. Kadar pa je odstranil golenice, so čebele sicer še oblikovale normalne celice, vendar je opazil razliko na stranah celic. Ko je čebelar odstranil stegna, niso mogle več graditi satja. Čebele, ki so imele enostransko odebljene prednje noge, niso mogle graditi pravilnega dna v celicah. Zaradi tega celice na obeh straneh sata niso bile v redu. Iz vseh poskusov je razvidno, da sta čebeli neogibno potrebni obe prednji nogi, da gradijo pravilno satovje. Poleg tega pa obe nogi tudi prenašata pri gradnji voščene lističe iz voskovnih žlez do gradbenega mesta.

L. RADOJEFF (Bolgarija), je skušal ugotoviti, kakov pliva na zimsko odpornost aktivnost katalaze iz restalnih žlez in kakšna je povezava z istočasnim polnjenjem blatnika s prebavnimi odpadki. V preiskavo je vključil sivo Kavkazijko, domačo bolgarsko čebelo in njune križanke. Najmočnej-

še je bila razvita aktivnost katalaze sredi zime in je bilo očito, da se sočasno blatnik naglo polni z odpadki. Oba pojava pa kažeta velike razlike pri raznih rodovih. Siva Kavkazijka prezimuje zelo dobro, delovanje katalaze je boljše kot pri domači čebeli. Nekatere družine kažejo celo močnejše delovanje katalaze, pa se blatnik počasneje polni z odpadki. Pri strokovni odbiri bi vzrejevalci mladih matic ta pojav lahko koristno upoštevali.

Prof. TOWNSEND iz Kanade je poudarjal, da leži glavni problem pri obdelavi in skladiščenju medu v tem, kako naj med ohrani svojo naravno konsistenco in kvaliteto. V podjetjih Novega sveta, ki se bavijo s skladiščenjem medu na veliko, povzroča ta problem velike skrbi. Zaradi tega so izdelali nove naprave, s katerimi skladiščijo med, ki ostaja tekoč vsaj 6 mesecev. Obenem proizvajajo kristalizirani med drobnih zrn, da se lahko maže na kruh.

KALMAN iz Izraela je poročal o močnem nastajanju HMF (hidroksi-metil-furfural), če skladiščimo med pri visokih temperaturah, kot je to navada v vročih pokrajinah. Zato bi morali tam skladiščiti med v podzemskih prostorih. Pri takem skladiščenju je potrebno uravnati optimalno vlago v zraku.

JACHIMOWICZ iz Avstrije je obravnaval vprašanja, ki nastajajo pri rastoči mednarodni trgovini z medom. Trgovina zahteva internacionalne norme, ki so že sestavljene po trdopolnem osemletnem delu v spisu »Codex europaeus«. Zahtevam, ki so jih postavljale izvenevropske države, so ugodili čim bolj širokogrudno. Premostiti je bilo treba najhujši odpor proti razlogom velike vročine pri skladiščenju medu (HMF). To pa zaradi tega, ker je glukoza oksidaza iz čebeljih žlez zelo občutljiva na vročino. Ta oksidaza namreč uničuje bakterije in je glavna sestavina medu.

Delovna skupina za tehnologijo je sestavila navodila, kako ravnati z medom od trenutka, ko ga jemljemo iz panja, pa do trenutka, ko ga odpošljemo. Zelo važna je pripomba, da ostaja globoko hlajen med dolgo časa tekoč in sposoben, da ga z lahko mažemo na kruh.

CVETNI PRAH KORUZE

Cvetni prah koruze vsebuje 20 do 26 % beljakovin, 3,4 % pepela, 2,2 % maščob, precej kalija, magnezija, železa in vitaminov iz skupine B. Zato ga uvrščajo med polnovredno beljakovinsko hrano za čebele.

Preizkusili so vrednost cvetnega prahu koruze, ki so jo sadili sredi mesecev aprila,

K besedi se je oglasil R. B. WILLSON, ki na veliko izvaža med iz ZDA. Priznal je, da so tudi za med potrebna mednarodna pravila. Sedaj naj odloča o nivoju medu za izvoz količina HMF in diastaze v njem. Dolej pa ni nikjer znanstvene ugotovitve, da je med pokvarjen, če se v njem nahaja določena količina HMF ali mu primanjkuje diastaze. Vroče podnebje Kalifornije in Mehike pospešuje nastajanja hidroksi-metil-furfurala in uničuje diastazo v medu. V enakem smislu deluje prevoz s ladjami, kjer tudi utegnejo nastati višje temperature v skladiščih. V Evropi pa nato oporekajo medu, čeprav omenjeni faktorji ne igrajo nobene vloge. Zaradi tega je res potrebno, da se določi mednarodna raven medu. K posvetovanju za sestavljanje evropskega »Codex alimentarius« (zakon o živilih) pa je prireditelj tudi ZDA in Mehiko z glasovalno pravico.

Proti namenu, da bi na ta način iz ZDA torpedirali evropske zahteve po naravnem in nedotaknjem medu, je nastopil dr. DUISBERG z bremenskega zavoda za raziskavo medu. Spontane besede predstavnika raziskovalnega zavoda za uvoz iz drugih dežel so tako tehtne za vse evropske čebelarje, da jih dobesečno navajamo: »Gospod Willson smatra našo presajo HMF in diastaze kot neosnovano. Proti temu se postavljajo izvedenci. Nas plošno je med sestavljen iz sladkorja, arome in bioloških dodatkov. V medu vidimo več kakor samo sladke rastlinski proizvod ali gosto sladkorno raztopino z dišavami. Naši potrošniki hočejo imeti dodatke, ki jih čebele dodajajo medu. Če pa gospod Willson meni, da se lahko umetna diastaza dodaje: Umetno diastazo zlahkoto razlikujemo od naravne diastaze!

Medeno pecivo vsebuje mnogo HMF. V tem primeru igra med le vlogo sladkorja. Kadar pa med uživamo kot hrano, mora vsebovati več. Med iz tropskih krajev lahko vsebuje HMF. Toda meja dovoljene strpnosti je pri teh medovih desetkrat višja, tudi pri tako imenovanem »jukatan« medu. Za ZDA lahko ostane med le sladilo, v Evropi pomeni pa mnogo več. Nočemo vsiliti ZDA našega stališča, če pri vas drugače mislite. Za nas pa so merodajni sklepi mednarodnega urada, ki jim je pritrdilo večina držav.«

Povzel J. M.

maja, junija in julija. Donos cvetnega prahu je bil od 41,5 do 47,3 kg/ha.

Cvetni prah koruze, ki je cvetela v avgustu in septembru, je imel več beljakovin in mineralnih snovi.

Ref. žurnal 1/72

L. K.

V SKLAD

za gradnjo ČIC so nadalje prispevali: **Ludvik ing. KLUN** iz Ljubljane 150 din, neimenovani 10 din, šest članov čebelarke družine **Metlika** 110 din, **Ivan Rutar** iz Štor 48 din, 19 članov sorške čebelarke družine 190 din, **Ivan Krajnc** iz Volčje drage 35 din, **Janez Skok** iz Mengša 7 din, **Bernard Žuljan** in sestra čebelar iz **Ricmanja pri Trstu** 220 din, člani Čebelarskega društva **Murska Sobota** 491 din, člani čebelarke družine **Senovo-Brestanica** 100 din, učenec pok. **Matevža Podjavorška** s **Kozjaka** 30 din, **Milan Vajda** iz **Metlike** 50 din in **Jože Babnik** iz **Dravelj** namesto venca za pok. **Mihe Štruklja** 150 din.

Stanje sklada dne 10. 5. 1972 je 350 tisoč 787,13 dinarjev.

Vsem darovalcem iskrena hvala!

Uprava sklada ČIC

PRİČELI SMO Z GRADNJO ČEBELARKEGA IZOBRAŽEVALNEGA CENTRA

Z odločbo št. 351-723/72-4/6, z dne 25. 4. 1972 je Skupščina občine Domžale, Oddelek za gospodarstvo in komunalne zadeve, izdala Zvezi čebelarskih društev za Slovenijo gradbeno dovoljenje za gradnjo ČIC.

Osmega maja smo zakoličili objekt ČIC in dovozno cesto do stavbišča. V naslednjih dneh je Komunalno podjetje Domžale pričelo s urejanjem cestišča in polaganjem vodovodnih cevi do gradbišča, podjetje Elektro Ljubljana pa je položilo električni kabel. Po teh pripravah smo pričeli z urejanjem gradbišča.

Tako nam je po dolgotrajnih prizadevanjih uspelo »zasaditi prvo lopato«. Da bomo mogli do zime spraviti zgradbo v surovem stanju pod streho, prosimo čebelarje, da podprejo s prispevki prizadevanja Zveze. Čebelarska društva in družine, ki še niso zaključile vnovčenja »žeblicev in opek«, naprošamo, da to store v prihodnjih mesecih, nadaljujejo pa naj tudi z zbiranjem prispevkov po nabiralnih polah, ki jih imajo.

B. M.

OBVESTILO

Čebelarski muzej v Radovljici je odprt v sezoni od 1. maja do 30. septembra vsak dan od 10. do 12. in od 16. do 18. ure.

V času izven turistične sezone je odprt dopoldan vsak dan od 10. do 12. ure, popoldan pa le ob sredo, soboto in nedeljo od 15. do 17. ure.

Najavljene skupine sprejema ob vsakem dnevnem času.

Vstopnina za odrasle je din 2 po osebi, za dijake, vojske in študente po 1 din.

Muzej na Blejskem gradu ima vstopnino za odrasle 2 din, za dijake 1 din.

NA TOLMINSKEM IMA ČEBELARSTVO ŽE BOGATO TRADICIJO

Ob številni udeležbi je bil v nedeljo, 16. aprila 1972, v Alp hotelu v Bovcu letni občni zbor Čebelarstva društva Tolmin, ki so mu med drugimi prisostvovali tudi predstavniki čebelarških društev Nova Gorica in Kanal-Brda ter ing. Ivan Kos, svetovalec za kmetijstvo pri Skupščini občine Tolmin. Novogoričani so ob tej priložnosti hkrati s pozdravi izročili Tolmincem tudi lepo spominsko plaketo z grbom svojega mesta.

Iz poročila predsednika Antona Iaria je bilo razvidno, da ima Čebelarstvo društvo Tolmin 84 članov. Pred desetimi leti je bilo včlanjenih v društvo komaj 25 čebelarjev in se je torej njihovo število v tem času več kot potrojilo, kar je vsekakor lep uspeh. Se vedno pa je na območju tolminske občine nad sto neorganiziranih čebelarjev; zato je bilo na občnem zboru poudarjeno, da se je treba tudi vnaprej prizadevati za povečanje števila članstva. Vsi sedanjí člani so naročeni na »Slovenskega čebelarja« in tudi sicer skrbijo za izpopolnjevanje svojega strokovnega znanja na predavanjih, ki jih organizira društvo.

Pred leti je bilo društvo v resni krizi in je skorajda umrlo. S požrtvovalnim delom upravnega odbora ter s pomočjo Zveze čebelarških društev Slovenije pa je organizacija spet zaživela in dosegla že lepe uspehe. Dobilo je tudi nekaj denarne pomoči od tolminske občine in od Kmetijske zadruge Bovec, vtem ko pa kmetijska zadruga Tolmin nima za društvo nobenega razumevanja. Društvo je organiziralo tudi pregledniško službo za ugotavljanje in zatiranje čebelnih bolezni, dva člana pa sta obiskovala tečaj za preglednike v Novi Gorici.

Udeleženci občnega zbora so bili mnenja, da bi bilo treba proučiti možnost, če ne bi kazalo v okviru Zveze čebelarških društev Slovenije ustanoviti za območje Primorske nek posvetovalni organ, ki bi lahko obravnaval in reševal probleme, ki so skupni ali sorodni vsem čebelarškim društvom v Slovenskem Primorju. Da bi bil tak organ slej ko prej koristen in potreben, je pokazal tudi sestanek predsednikov in tajnikov čebelarških društev Nova Gorica, Kanal-Brda, Tolmin, Ajdovščina in Sežana, ki je bil 16. januarja 1972 v Novi Gorici in na katerem so razpravljali o prevažanju čebel na pašo ter o zatiranju čebelnih kužnih bolezni.

Nekaj zaslužnih članov je bilo na občnem zboru odlikovanih. Diplom o Antona Janše II. stopnje je prejel Stanko Murovec, diplom o III. stopnje so pa dobili Emil Kravanja, Peter Lipušček, Karel Miklavič in Justin Podgornik.

Na občnem zboru smo slišali tudi dvojce zanimivih predavanj. Ivan Krajnc je govoril o poglavitnih opravilih v čebelnjaku v posameznih letnih časih, o boleznih čebel, o prevozihi na pašo, itd. Stanko Murovec pa je na podlagi arhivskega gradiva, ki ga marljivo zbira in proučuje, nanizal vrsto podatkov o zgodovini čebelarstva na Slovenskem nasploh in na Primorskem še posebej. Med drugim je povedal, da je bilo prvo čebelarstvo na Tolminskem ustanovljeno že pred 64 leti (3. maja 1908) in sicer na Grahovem v Baški grapi. Morda je na izbiro prav tega kraja za prvo čebelarstvo organizacijo vplivala tudi bohinjsko-goriška proga, ki je dve leti prej stekla tod mimo ter tako še olajšala in poglobila dotedanje stike med kranjskimi in primorskimi čebelarji. Prvi pisani viri o čebelarstvu v teh krajih pa segajo več stoletij nazaj, saj najdemo že leta 1377 v urbariju tako imenovano davščino čebel, ki so jo morali kmetje odvajati patriarhu v Ogleju.

Tov. Murovec je v svojem predavanju navedel številne zanimivosti in podatke, ki do zdaj sploh niso bili znani oziroma niso bili do kraja preverjeni; zato so udeleženci občnega zbora predlagali, naj bi izsledke svojih raziskav kolikor je mogoče še dopolnil in jih objavili v »Slovenskem čebelarju«, ker bi bilo to za marsikoga vsekakor zanimivo in poučno branje.

Občnega zbora, ki je na splošno uspel, se ni udeležil predstavnik Zveze čebelarških društev Slovenije, kar so navzoči sprejeli z negotovanjem. Tudi imena odlikovancev so lahko le prečitati in jim čestitali, niso pa jim mogli izročiti diplom, ker jih upravni odbor ni pravočasno prejel.

Uradnemu delu občnega zbora je sledila zakuska, kjer se je neformalno nadaljevala razprava o čebelah in čebelarstvu ter sklepala nova poznanstva in prijateljstva. Vzdušje je bilo toplo in prijetno, čeprav je zunaj padal dež, po okoliških hribih pa je močno snežilo.

Jože Šuligoj

PRODAM

24 naseljenih AŽ-panjev na 10 okvirjev in zločljiv čebelnjak za 24 AŽ-panjev, Dipl. ing. Uroš Vidmar, 64264 — Bohinjska Bistrica 89.

JANEZ BUKOVEC

Leto 1971 je bilo za Čebelarstvo družino Sora slabo v dveh pogledih. Poleg slabe pašne letine je izgubila kar dva svoja zelo vestna in delovna člana. Dne 25. februarja je umrl za rakom Janez Bukovec z Osolnika, znane in priljubljene izletniške točke, od koder je čudovit raz-

gled domala na vso Gorenjsko, posebno pa je kot na dlani Sorško polje. Rojen je bil 19. novembra 1911. Ko je bil star trinajst let, je začel čebelariti in ostal čebelar zvest do smrti. Bil je trden kmet in zaveden čebelar. Član čebelarstva družine je bil od njene ustanovitve in tudi priden bralec Slovenskega čebelarja.

Med vojno je mnogo pretrpel. Okupator mu je požgal gospodarsko poslopje. Sam je že mislil, da je konec z njim, a po čudnem naključju je ostal živ. Bil je skromen in delaven, vedno pripravljen pomagati, kjerkoli je bilo treba. Kako je bil priljubljen, je pokazal njegov pogreb. Že več let ni sorško pokopališče videlo toliko pogrebcev kot pri njegovem pogrebu. Ob odprtem grobu so govorili poudarjali mnoge njegove vrline in lepe lastnosti, a nihče ni dovolj poudaril morda najlepšega — njegove ljubezni do domače zemlje. Srčno je ljubil domačo zemljo in v tej ljubezni vzgojil tudi svoja sinova. Danes mnoge kmetije v ravnini zapuščene samevajo, ker ni nikogar, ki bi jih vzdrževal in ljubil. Tudi njegovima sinovoma je bila odprta pot v tovarno in v tujino, pa njegov dom, čeprav osemsto metrov visoko, ne bo ostal osamljen in njegovo čebelarstvo ne bo propadlo. Nadaljeval ga bo njegov sin Stanko, ki zna tako doživeto zapeti »Polje, kdo bo tebe ljubil... kdo bo tebi zvest ostal«.

ČD Sora

ŠTEFAN JAMNIK

Doma iz istega hriba kot Janez Bukovec. Rojen je bil 14. 12. 1904, leta 1949 se je preselil v Soro in tu tudi umrl za rakom 13. 4. 1971. Čebelaril je od mladosti in posebno v Sori večino svojega časa posvečal svojim ljublim čebelarjem. Še ko je bil že ves oslabil, je s tresočo se roko hodil okoli svojih ljubljencev. Član Čebelarstva družine Sora je bil vse od njene ustanovitve 1938.

Ni bilo čebelarstva sestanka ali predavanja, ki se ga ne bi udeležil. Kako je bil povezan s čebelarstvom kaže že to, da smo več let imeli občne zbornice kar v njegovi hiši in strokovna predavanja pri njegovem čebelnjaku. Tudi naslednika si je vzgojil — nečaka Antona Koširja, da bo nadaljeval njegovo delo.

ČD Sora

NIKO GRABRIJAN

V lanskem novembrskem dnevu, ko se je narava odela v belo snežno ogrinjalo in so se njegove ljubljene še tesneje stisnile v zimsko gručo, je za vedno prenehal utrip srca našega dragega Nika Grabrijana.

Z njim nismo izgubili le dobrega tovariša, pač pa tudi aktivnega člana društva, svetovalca, predavatelja-praktika in dobrega organizatorja.

Tovariš Niko se je rodil 10. 9. 1901 v Pribincih v Beli krajini kot edini sin siromašne kmečke družine. Že v otroških letih je občutil vso težo življenja, posebno še po zgodnji očetovi smrti, ko sta z materjo ostala sama.

Čebelariti je začel, ko mu ni bilo 15 let in od takrat dalje so bile čebele njegove stalne spremljevalke.

V NOB je sodeloval od 1942. leta do osvoboditve, ko so mu bile zaupane vidne dolžnosti in je z vsem zanosom ter požrtvovalnostjo deloval na razvoju naprednega kmetijstva in čebelarstva na širšem slovenskem območju.

Z vzgledno ljubeznijo do čebel je tudi v svojem družinskem krogu vzgojil rod naprednih čebelarjev.

Po prihodu v Kočevje, kjer se je v Ljvodu nastanil s svojo družino in si kasneje uredil dom, smo ga kaj hitro spoznali kot aktivnega družbenega delavca. S svojim preprostim pristopom slehernemu, z veliko voljo pomagati kjerkoli je bilo potrebno, si je pridobil mnogo prijateljev in spoštovanje širokega kroga občanov. Ravno zaradi tega so mu bile zaupane tudi na Kočevskem številne društvene in družbene dolžnosti. Bil je vrsto let predsednik našega čebelarstva društva in do zadnjega dne, kljub bolehnosti, aktiven član odbora, predsednik krajevne organizacije SZDL, ZB NOV ter član odborov drugih organizacij in društev.

Na zadnji poti smo se od njega poslovili številni čebelarji kočevskega društva, mnogi občani in predstavniki gospodarskega in družbeno-političnega življenja širše Dolenjske.

Njegov lik bo ostal med nami v najlepšem spominu.

Čebelarско društvo
Kočevje

POLDE ERJAVEC

Rodil se je 15. novembra 1903 kot najmlajši sin velike družine v Produ pri Črnučah. Zaradi revščine se je takoj po osnovni šoli zaposlil kot delavec in v različnih podjetjih služil kruh, dokler si ni s svojo pridnostjo in sposobnostjo pridobil kvalifikacijo avtomehnika. Uredil si je dom

in s tremi otroki dočakal drugo svetovno vojno. Kot vsak pravi domoljub je takoj sodeloval v boju proti okupatorju. Njegovo sodelovanje pa je okupator kronal 15. marca 1943, ko ga je zaradi tega aretirali in poslal v koncentracijsko taborišče Reichenau in Innsbruck, od koder se je na pol živ vrnil ob kapitulaciji Nemčije. Nekaj časa je bil tajnik občine Črnuče, a želja po železnem

konjičku ga je pripeljala na Opekarno Črnuče, kjer je kot šofer in mehanik dočakal upokojitev. Toda tu je ostal še vrsto let, dokler mu zavratna bolezen tega ni onemogočila.

Svoj prosti čas je Polde v rani mladosti posvečal največ gasilstvu, telovadbi in prostetiki. Kasneje se je pričel ukvarjati s sadjarstvom. Tu pa je našel svoje največje življenjsko zadovoljstvo — čebelice. Napravil si je čebelnjak! Od tega dne dalje je ob poslušanju šumenja pred čebelnjakom našel dan za dnem uteho za svoje življenjske stiske.

Tu pred čebelnjakom je Polde našel v nedoumljivi kolektivnosti in pridnosti zrcalo svojega poštenega in delovnega življenja in tak je tudi umrl — kot prava čebela človeškega panja. Njegova zadnja skrb je bil njegov čebelnjak.

Čebelarška družina
Stožice-Jezica

POSNEMANJA VREDNO!

Takole so se hrastniški čebelarji spomnili svojih bolnih, starih tovarišev na svojem rednem občnem zboru:

»Ker zaradi zdravstvenega stanja ne moreš biti navzoč na našem rednem občnem zboru, ti pošiljamo udeleženci pristržene pozdrave in iskrene želje za tvoje čim boljše osebno počutje in razvedrilo pri branju Slovenskega čebelarja.

Z našim pozdravom: zum — zum!»

(Sledijo podpisi vseh navzočih)

OBVESTILO

Kmetijska tehniška šola Maribor, Vrbanska ul. 30 in čebelar vzrejevalec Stanko Šauperl, član odseka za odbiro in vzrejo čebel-matic pri čebelarškem društvu Maribor, obveščata čebelarje, da imata od 1. junija na voljo letos vzrejene matice za gospodarsko rabo.

Matice so vzrejene iz družin, ki so že več let opazovane in odbirane v večjem čebelarstvu. Plemenjene so na domačem plemenišču.

Cena matici je 40,00 (štirideset) dinarjev po povzetju.

Matice lahko dobe naročniki tudi osebno na podlagi točno dogovorjenega prednaročila v poslovalnici čebelarškega društva Maribor, Tyrševa ulica 26, vsako delovno sredo in petek med 8. in 16. uro.

Čebelar-vzrejevalec
Stanko Šauperl, Dupleška c. 313
62000 Maribor

KUPIM

5 čebelnih rojev s prvorazrednimi mladimi in oplojenimi maticami. Javiti na naslov: Džordže Stakić, Bežanijska ul. 44/I, 11080 Zemun.

KMETIJSKA ZADRUGA LAŠKO Z ENOTAMI:

- lastno kmetijsko proizvodnjo, sodelovanje v kmetijski proizvodnji, odkup kmetijskih pridelkov, hranično-kreditna služba;
 - prodaja reprod. materiala, predelava mesa in transport
- nudi usluge v vseh krajih občine Laško.
-

TIM — tovarna izolacijskega materiala pri Rudniku Laško

proizvaja in nudi:

- styropor plošče in folije za toplotno in zvočno izolacijo v gradbeništvu, zelo uporaben tudi za opaže čebel;
- styropor žlebake za izolacijo cevi;
- styropor embalažo in različne prireze styropora.

Za naročila se priporočamo!

VIATOR

PROMETNO HOTELSKO TURISTIČNO PODJETJE
LJUBLJANA

ČEBELARJI! Za prevoz čebel na pašo vam nudimo po zelo ugodni ceni rabljene avtobuse, ki jih lahko preuredite vašim potrebam. Vse informacije vam nudi komercialna služba podjetja »Viator«, Ljubljana, Celovška 166, tel. 57-021.

PRODAM

12 novih, praznih AŽ-panjev na 10/sat, praktično izdelani. Franc Pipan, Skaručna 40, 61217 — Vodice nad Ljubljano.

zaradi izpopolnitve AŽ-panja več zelo dobro ohranjenih desetsatarjev AŽ-panjev. Janko Belec, Lendavska cesta 5, 69240 — Ljutomer.